

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Bakalářská práce

2015

Miroslava Lenzová

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Miroslava Lenzová

**Česko-německá spolupráce v Euroregionu
Neisse-Nisa-Nysa na příkladu Krajské
vědecké knihovny v Liberci**

Bakalářská práce

Praha 2015

Autor práce: **Miroslava Lenzová**

Vedoucí práce: **PhDr. Petr Šafařík**

Rok obhajoby: **2015**

Bibliografický záznam

LENZOVÁ, Miroslava. *Česko-německá spolupráce v Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa na příkladu Krajské vědecké knihovny Liberec*. Praha, 2015. 71 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Katedra německých a rakouských studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Petr Šafařík.

Abstrakt

Předložená práce se zabývá česko-německou spoluprací zvolené instituce Krajské vědecké knihovny v Liberci, nacházející se v Euroregionu Neisse – Nisa – Nysa. První část práce představuje Euroregion Neisse-Nisa-Nysa, jako nástroj pro realizaci přeshraniční spolupráce, jeho historii, funkci, cíle a také Euroregionální expertní skupinu – Knihovny, jíž členem jsou euroregionální knihovny. Společnou prací na projektech naplňují cíle Euroregionu, který naopak napomáhá projekty finančně realizovat, a to díky možnosti čerpání financí z fondů Evropské unie. Vedle této euroregionální spolupráce navázala knihovna partnerství, která nejsou nijak zastřešena institucí Euroregionu. Česko-německé projekty a činnosti, které knihovna vykazuje, jsou v práci analyzovány. K tomuto účelu byl sestaven přehled těchto činností od roku 2000 po rok 2014, který podrobně reflektuje toto nejplodnější období v rámci spolupráce. Klíčová událost pro regionální knihovnictví, a sice slavnostní otevření nové budovy knihovny, byla vybrána pro analýzu tématu české a německé mediální reprezentace, jež je závěrečnou částí této bakalářské práce. Pomocí analýzy česko-německých aktivit knihovny byla v práci potvrzena hypotéza, že jsou tyto činnosti prospěšné pro česko-německé vztahy a přeshraniční spolupráci, a to především proto, že jsou založeny na pravidelnosti, systematičnosti, tradici a historii regionu, čímž jsou podporovány společné zájmy a cíle české i německé strany.

Abstract

The presented thesis deals with the theme of Czech-German cooperation of the chosen institution, The Regional Scientific Library in Liberec, which is located in the Euroregion Neisse - Nisa - Nysa associating region of the Czech Republic, Germany and Poland. The first part introduces the Euroregion Neisse-Nisa-Nysa as an instrument for the realization of cross-border cooperation, thus the purpose for its establishment, historical context, function, aims and Euro-regional expert group - The Libraries, whose members include euroregional libraries. Libraries cooperate on international projects and thus fulfil aims of the Euroregion, which in turn helps to implement projects financially, thanks to the possibility of drawing funds from European Union funds. Besides this Euro-regional cooperation has the library established other partnerships that are not roofed by the Euroregion. Czech-German projects and activities of the library are analyzed in this work. For this purpose has been made survey of such activities from 2000 till 2014, which closely reflects the most fruitful period in the Czech-German cooperation of the library. A key event for the regional library, namely the opening of new building, was chosen for the analysis of the subject Czech and German media representation, as a final part of this thesis. By using analysis of Czech-German activities of the library, the hypothesis has been confirmed, i.e. that these activities are beneficial to the Czech-German relations and cross-border cooperation, especially because they are based on regularity, orderliness, tradition and history of the region, which are supported by common interests and aims of Czech and German parties.

Klíčová slova

Euroregion Neisse-Nisa-Nysa, přeshraniční spolupráce, Krajská vědecká knihovna v Liberci, česko-německá spolupráce, Trojzemí, Česká republika, Spolková republika Německo, partnerství

Keywords

Euroregion Neisse – Nisa – Nysa, Cross-border Cooperation, The Regional Research Library in Liberec, czech-german cooperation, Tri-border area, Czech Republic, Federal Republic of Germany, Partnership

Rozsah práce: 113.139 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 22.6.2015

Miroslava Lenzová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala svému vedoucímu bakalářské práce PhDr. Petru Šafaříkovi za užitečné rady o pohotovost, dále své rodině a manželovi za dlouhodobou podporu.

Institut mezinárodních studií
Projekt bakalářské práce [doplňte formulář podle zadání institutu]

Obsah

BIBLIOGRAFICKÝ ZÁZNAM	5
PROHLÁŠENÍ	7
PODĚKOVÁNÍ	8
OBSAH	1
ÚVOD	3
POPIS PROJEKTU, HYPOTÉZY A CÍLE	3
STRUKTURA	4
METODOLOGIE.....	5
ZHODNOCENÍ LITERATURY	6
1 EUROREGIONÁLNÍ PŘESHRAŇIČNÍ SPOLUPRÁCE	8
1.1 EUROREGIONY.....	8
1.2 EUROREGION NEISSE-NISA-NYSA	10
1.2.1 Území ERN – historické souvislosti	10
1.2.2 Instituce Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa (ERN).....	11
1.2.3 Důležité dotační programy pro ERN (finanční chronologie ERN)	13
1.2.4 Euroregionální expertní skupina (EUREX)	15
2 KRAJSKÁ VĚDECKÁ KNIHOVNA V LIBERCI (KVK)	18
2.1 HISTORIE KNIHOVNICTVÍ V LIBERCI.....	18
2.1.1 Předválečný vývoj	19
2.1.2 Poválečný vývoj.....	20
2.2 PROJEKT NOVÉ KNIHOVNY	21
2.2.1 Výstavba.....	24
2.3 SLUŽBY A FUNKCE KNIHOVNY.....	26
3 ČESKO-NĚMECKÁ SPOLUPRÁCE KRAJSKÉ VĚDECKÉ KNIHOVNY V LIBERCI	29
3.1 V RÁMCI INSTITUCE EUROREGIONU NISA.....	29
3.1.1 EUREX – Knihovny.....	29
3.1.2 Projekty EUREX - Knihovny.....	31
3.2 MIMO EUROREGION NEISSE – NISA - NYSA.....	34
3.2.1 Projekty.....	35
3.3 MÉDIA A PROPAGACE	39
3.4 PŘEHLED ČESKO-NĚMECKÝCH AKTIVIT A JEHO ZHODNOCENÍ.....	40
3.5 VYHODNOCENÍ ČESKO-NĚMECKÉ SPOLUPRÁCE KRAJSKÉ VĚDECKÉ KNIHOVNY V LIBERCI	42
4 REFLEXE TISKU	45
4.1 ČESKÝ TISK	46
4.1.1 Kvantitativní analýza	46
4.1.2 Kvalitativní analýza	47
4.2 NĚMECKÝ TISK.....	51
4.2.1 Kvantitativní analýza	51
4.2.2 Kvalitativní analýza	52
4.3 ZHODNOCENÍ A SROVNÁNÍ POSKYTOVÁNÍ INFORMACÍ ČESKÉHO A NĚMECKÉHO TISKU	53
ZÁVĚR	55
SUMMARY	57
POUŽITÁ LITERATURA	61

SEZNAM PŘÍLOH.....	68
PŘÍLOHY.....	69

Úvod

Popis projektu, hypotézy a cíle

Pro bakalářskou práci bylo zvoleno téma zabývající se česko-německou spoluprací v Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa na příkladu Krajské vědecké knihovny v Liberci. Při výběru tématu hrálo roli několik faktorů. Za prvé jsem považovala za důležité vybrat pro závěrečnou práci ryze česko-německou tematiku, a to v souvislosti se studovaným oborem. Za druhé představuje příhraniční region místo vykazující různé formy přeshraniční spolupráce. Vzhledem k tomu, že pocházím z příhraniční oblasti a tamější přeshraniční aktivity mne v podstatě provázely již od dětství, bylo pro účely práce vybráno právě toto teritorium Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa zahrnující česko-německo-polské území. Za třetí bylo nutné vymezit zkoumanou oblast česko-německých aktivit. Byl hledán subjekt zahrnující problematiku mezilidských vztahů, kulturu, vzdělávání, vědu, společnost, historii. Tedy subjekt, který ve výše zmíněných oblastech je schopen vykazovat česko-německou spolupráci a nachází se v teritoriu euroregionu. Proto bylo rozhodnuto pro Krajskou vědeckou knihovnu v Liberci, která tyto předpoklady splňuje.

Území euroregionu spadá od roku 1991 pod oficiálně založenou strukturu tzv. Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa (ERN), kterou lze charakterizovat jako institucionální zastřešení přeshraniční spolupráce zmíněného teritoria. Je tedy důležité rozlišovat území euroregionu a instituci ERN, která představuje jeden z nástrojů na podporu přeshraniční spolupráce. Územní i institucionální roviny jsou v textu jasně definovány a odlišovány, byť institucionální je tou územní podmíněna. Aktivity instituce ERN a historii území považuji za zajímavé a aktuální, a proto je dle mého názoru nutností historii připomínat a česko-německé aktivity rozvíjet, popř. již zaběhlé aktivity udržovat. V práci bude věnovaná pozornost spolupráci mezi Českou republikou a Spolkovou republikou Německo, jinými slovy mezi českou a německou stranou, a to s ohledem na specializaci studovaného oboru, který je zaměřen na německy mluvící země.

Hlavním cílem předložené bakalářské práce je analýza česko-německé spolupráce knihovny, která bude formou kompilace a deskripce dokládat, jaké česko-německé aktivity knihovna vykazuje (přeshraniční i vnitrostátní), tato část bude tvořit jádro třetí části práce. Nejen z důvodu toho, že knihovna splňuje kritéria zmíněná výše, tedy vykazuje aktivity kulturní, vzdělávací a společensko-vědní, nýbrž také proto, jakou

důležitost je nutné takové instituci přikládat. Bude zkoumaná forma, intenzita a možné výsledky této spolupráce, a to především v období od roku 2000 do roku 2014. Dále mne bude zajímat, s jakými partnery knihovna spolupracuje, zda se jedná o pravidelné či jednorázové aktivity. Hypotézou je předpoklad, že knihovna vykazuje česko-německé aktivity, které jsou prospěšné pro česko-německé vztahy v regionu. V roce 2000 po výstavbě nové budovy Krajské vědecké knihovny se liberecké knihovnictví „dočkalo“ nového kurzu, tedy modernizace. Taková skutečnost vyžadovala v prvotních letech velkou míru adaptace v celkovém uspořádání knihovny, administrativy, sestavení nových regulí etc., což mohlo mít za příčinu pokles v rozvoji česko-německé spolupráce. Domnívám se, že po ustálení vznikl nový prostor pro ambice a iniciativy v rámci česko-německé spolupráce. Z toho důvodu se dá předpokládat, že projekty byly propracovanější a jejich dopad cílenější. Aby tato hypotéza mohla být potvrzena či vyvrácena, bylo rozhodnuto sestavit výstupní přehled o česko-německých aktivitách v časovém období od roku 2000 do roku 2014. Domnívám se, že tendence česko-německých aktivit bude stoupající a že ji z takového přehledu bude možné vyčíst. Z toho důvodu si práce vytyčuje jako další cíl také její zhodnocení.

Souvislost Krajské vědecké knihovny (dále jen knihovna nebo KVK) a instituce ERN, je více než pravděpodobná. Další zkoumanou otázkou bude, do jaké míry spolu tyto instituce souvisí, zda a jak přítomnost ERN podporuje česko-německé aktivity knihovny, a zda knihovna svými aktivitami přispívá k naplnění cílů ERN. Tato otázka vzešla ze skutečnosti, že česko-německé aktivity knihovny nejsou zcela podmíněny přítomností instituce ERN, a to z důvodu spolupráce s jinými partnery. Instituce ERN však slouží jako tzv. prostředník pro knihovnu, a to především z hlediska poskytování finančních prostředků na realizaci česko-německých projektů v rámci euroregionální spolupráce. Lze tedy pozorovat vzájemnou prospěšnost těchto institucí.

Posledním cílem je analýza českého a německého tisku. Z důvodu rozsahu práce byla záměrně vybrána jedna konkrétní událost dokazující výše zmíněný zlom v regionálním knihovnictví a česko-německých vztazích. V reflexi zvoleného tématu v tisku bude analyzován a porovnán postoj českých a německých médií.

Struktura

Práce je rozdělena do čtyř částí. Aby bylo zřejmé, jak samotná knihovna a česko-německá spolupráce knihovny zapadá do problematiky, bude v první části

charakterizován vybraný region, jaké v něm lze hledat historické souvislosti, čím je specifický, proč byla založena struktura Euroregion Neisse-Nisa-Nysa, jaké byly a jsou jeho cíle. Finanční chronologie bude popsána v podkapitole o dotačních fondech, díky kterým mohla přeshraniční spolupráce lépe fungovat. Časově se tato kapitola bude soustředit na období po roce 1989. Vzhledem k tomu, že se instituce ERN zaměřuje mimo jiné na přeshraniční spolupráci v oblasti knihovnictví, bude na tuto podkapitolu plynule navazovat druhá část práce zabývající se výhradně knihovnictvím v regionu a samotnou institucí knihovny.

Historický exkurz přiblíží historii knihovnictví a jeho vývoj na území dnešního euroregionu, což je vzhledem k interakcím českého a německého národa důležitý předpoklad pro vývoj česko-německé spolupráce a dnešní podoby knihovnictví v regionu. Velký zlom v regionálním knihovnictví nastal výstavbou nového komplexu knihovny a židovské synagogy v Liberci, což mělo dopad na česko-německé vztahy. Proč byl tento projekt důležitý, co bylo cílem a následně výsledkem, bude interpretováno v této části práce. Dále bude představena základní funkce a služby knihovny.

V třetí části práce bude detailně zkoumána česko-německá činnost a spolupráce této instituce v rámci i mimo strukturu ERN. V jednotlivých podkapitolách budou detailně popsány nejzásadnější projekty, stejně jako projektová partnerství spolupracující s knihovnou. Součástí práce bude nově sestavený přehled česko-německých aktivit od roku 2000 do roku 2014, který bude zároveň výstupem dokazující míru intenzity a tendence česko-německé spolupráce knihovny, jež hodlám v závěru práce zhodnotit. Poslední část práce představuje odraz projektu stavby knihovny v českém a německém tisku. Jejich analýza vyústí jejich porovnáním. Součástí bakalářské práce je část obsahující přílohy, a především zmiňovaný přehled česko-německých aktivit Krajské vědecké knihovny.

Metodologie

Z prvotních rešerší k dané problematice, kdy byl i zjišťován rozsah materiálů týkající se tématu lze říci, že analýzou česko-německé spolupráce Krajské vědecké knihovny v Liberci se doposud nikdo takto detailněji nezabýval. Odborné práce se zabývaly pouze některými dílčími kapitolami, a to především česko-německou přeshraniční spoluprací či přímo Euroregionem Neisse-Nisa-Nysa. Pro dosažení

vytyčených cílů této práce byla částečně využita tzv. deskriptivní metoda, a to v její první a druhé části popisující historické souvislosti a sled událostí. Třetí část práce je z pohledu zvolené metody příkladem kompilační a analytické případové studie knihovny a česko-německých aktivit knihovny. V této části byla rovněž užitá deskriptivní metoda, jejíž výsledky byly použity pro sestavení přehledu aktivit a následnou analýzu. Čtvrtá část práce je z pohledu metodologie komparací vycházející z analýzy českého a německého tisku. Časové vymezení práce sice zahrnuje historický exkurz, hlavní těžiště je však vymezeno na období od roku 2000 do roku 2014.

Zhodnocení literatury

Z akademického hlediska téma česko-německé spolupráce knihovny není příliš zpracované, nelze proto vycházet z již napsaných závěrů. Téma přeshraniční spolupráce či euroregionálních činností je sice akademicky relativně hojně zpracováváno, avšak pro účely této práce jsem se rozhodla pro důležité základní faktické poznatky čerpat z oficiálních zdrojů. V případě kapitoly představující Euroregion Neisse-Nisa-Nysa bylo čerpáno především z oficiálních webových stránek ERN. Tato instituce má jak české stránky www.ern.cz, tak společné stránky www.neisse-nisa-nysa.org.

Další zdroje dokládající informace o euroregionu a instituci ERN byly publikace vydané v průběhu let 1994-2011, většina z nich je dostupná on-line na www.ern.cz nebo fyzicky v sekretariátu české části instituce ERN. Stěžejní kapitola o knihovně byla z hlediska čerpání informací rozdělena do dvou částí. Informace o historii knihovnictví mimo období 2000 až 2014 byly čerpány z publikace *Malé dějiny knihovny*¹, která se podrobně historií knihovny zabývá jako jediná. Stěžejním zdrojem o projektu stavby knihovny a židovské synagogy, a celkově o vizích v libereckém knihovnictví, je publikace *Na houpačce nejen s knihovnou*². Pro faktickou část o činnostech knihovny v rámci česko-německé spolupráce představují základ *Výroční zprávy* od roku 2000 do roku 2014 (Zprávy o činnosti knihovny), které jsou dostupné z největší části on-line na oficiálních webových stránkách knihovny www.kvkli.cz. Výroční zprávy za rok 2000, 2001 a 2002 byly poskytnuty ředitelkou knihovny, paní Mgr. Blankou Konvalinkovou. Z webových stránek byly čerpány taktéž základní informace o instituci. Vzhledem

¹ Kříček, Václav a Kateřina Trojanová. *Malé dějiny knihovny: Pamětní spis*. Liberec: SVK Liberec, 1994.

² Vohlídalová, Věra. *Na houpačce nejen s knihovnou*. Liberec: Bor, 2007.

k aktuálnosti tématu bylo možné účastnit se osobně setkání skupiny *EUREX – Knihovny* a získat pohled na část česko-německé spolupráce v rámci Euroregionu Neisse-Nisa-Nisa. Množství informací bylo čerpáno také z osobních rozhovorů s ředitelkou knihovny, paní Mgr. Blankou Konvalinkovou, konajících se v dubnu 2013 a březnu 2015, dále z podkladů získaných prostřednictvím emailové komunikace s Bärbel Wienrich, ředitelky německého kulturního centra Kultur – und Weiterbildungsgesellschaft mbH (Ku-Weit), což je jeden z projektových partnerů Krajské vědecké knihovny v rámci euroregionální spolupráce.

1 Euroregionální přeshraniční spolupráce

Rok 1989 a s ním spojený pád *Železné opony* přinesl pro Československo největší obrat v novodobé historii. Netřeba zmiňovat, jaký význam měl pád totalitního režimu pro všechny oblasti všedního i nevšedního života obyvatel států střední a východní Evropy. Rok 1989 znamenal počátek nového směru, jakým se země tzv. *Východního bloku* začaly díky politickému převratu ubírat.

Nízká ekonomická úroveň Československa (potažmo České republiky) a z ní vzešlá nutnost transformace hospodářství, byl jeden z nejviditelnějších nedostatků. Po politickém převratu s odstupem několika let začala být rozdílnost v jednotlivých regionech státu znatelnější než v dobách předchozího režimu, kdy tato úroveň byla více či méně v celém státě stejná, zapříčiněná omezenou ekonomickou prosperitou. Takové regiony se nacházely především na periferii země vykazující převážně společné rysy zaostalého průmyslu, krachujících továren, nízké úrovně infrastruktury, nízké životní úrovně a vyšší nezaměstnanosti.³

V souvislosti s mírou zaostalosti příhraničních regionů stoupala důležitost rozvoje pohraničních oblastí a význam hranic započal nabývat jinou dimenzi. Jejich funkce se měla postupně proměňovat z tzv. „jizev“ vzniklých neblahými událostmi v historii v zájmu politiky sousedících států a států Evropského společenství (později Evropské unie) na tzv. „švy“ propojující oddělené světy.⁴

1.1 Euroregiony

S tímto vědomím započaly vznikat iniciativy na podporu vyrovnání disparit mezi regiony. Jednou z takových iniciativ byl postupný vznik euroregionů podél české hranice, s cílem spolupracovat se sousedícím státem na rozvoji společných zájmů či řešení problémů bez ohledu na hraniční dělení. Inspirace byla mj. čerpána z již zaběhlých struktur v Evropě. Euroregion lze definovat takto:

„Pojem euroregion, evropský region, označuje regionální formy spolupráce, zpravidla přes hranice evropských zemí. Euroregiony začaly v oblasti hospodářské

³ Milan Jeřábek, Jaroslav Dokoupil a Tomáš Havlíček, *České pohraničí – bariéra nebo prostor zprostředkování?* (Praha: Academia, 2004), 107.

⁴ Milan Jeřábek, Jaroslav Dokoupil a Tomáš Havlíček, *České pohraničí – bariéra nebo prostor zprostředkování?* (Praha: Academia, 2004), 211.

spolupráce, dnes ale mají také za cíl, sblížit země Evropy ve společenském a kulturním životě. Euroregiony nemají nějakou jednotnou "oficiální" (úřední) nebo "centrální" (státní, mezistátní) definici, tento název používají společenství, spolky jak ve vyspělých regionech Evropy, tak programy na rozvoj jejích méně vyvinutých oblastí.⁵

Evropská přeshraniční spolupráce má svůj počátek již v roce 1958, kdy byl založen první euroregion na území Evropy mezi Nizozemím a Spolkovou republikou Německo, pojmenován jako *EUREGIO*. Vzestupná tendence zakládání těchto iniciativ měla za následek založení *Asociace evropských hraničních regionů (AEBR)*, která se stala zastřešující organizací spolupracující úzce s Evropským společenstvím (Evropskou unií). Roku 1972 byla za podpory EU (ES) zpracována první přeshraniční koncepce rozvoje, ze které fungování *Euregia* a podobných institucí vycházelo. *Euregiem* byly vypracovány také koncepce operačních programů *INTERREG I, II a IIIA* sloužící k realizaci přeshraničních projektů. Jako nejdéle fungující struktura přeshraniční spolupráce představuje *EUREGIO* vzor a inspiraci pro později zakládané euroregiony.⁶ Mezi první důležitý dokument ukotvující zásady přeshraniční spolupráce patří „*Evropská rámcová úmluva o spolupráci přesahující hranice mezi územními celky a orgány*“ (21. květen 1980 – Rada Evropy), která byla v roce 1995 v aktualizované verzi přijata Českou republikou.⁷ V roce 2004 a 2011 byla smlouva nově doplněna a dnes je uváděna jako „*European Charter of Border and Cross-border Regions*“⁸.

Nelze nezmínit další dva důležité dokumenty ovlivňující budoucí vývoj udržování dobrých sousedských vztahů a rozvoje přeshraniční spolupráce. *Smlouva mezi ČSFR a SRN o dobrém sousedství a vzájemné spolupráci* (27. únor 1992) a následně *Společné prohlášení ministerského předsedy Svobodného státu Sasko a předsedy vlády České republiky* (5. prosinec 1992) daly prostor pro posílení česko-německých vztahů.⁹

Podporu přeshraniční spolupráce ze strany EU (ES), s cílem integrovat evropské země do tohoto společenství, kde euroregiony představují jeden z jejích nástrojů, lze dělit do dvou úrovní. Na straně jedné jsou podporovány členské státy ležící uvnitř EU

⁵ „Euroregiony“, Regionální informační servis, <http://www.risy.cz/cs/krajske-ris/liberecky-kraj/regionalni-informace/euroregiony/> (staženo 24. dubna 2015).

⁶ Evropská komise, „B2 Struktury pro spolupráci na strategické (programové) úrovni,“ in *Praktický průvodce pro přeshraniční spolupráci*, ed. Evropská komise, 9-77. (Praha: Evropská komise, 2000), 39-40.

⁷ „Základní údaje“, Euroregion Nisa, <http://ern.cz/index.php?D=245> (staženo 24. dubna 2015).

⁸ „European Charter For Border and Cross-Border Regions“, Oficiální webové stránky Association of European Border Regions, http://www.aebr.eu/files/publications/110915_Charta_EN_clean.pdf (staženo 24. dubna 2015).

⁹ „Přeshraniční spolupráce“. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_evrope/regionalni_a_preshranicni_spoluprace/preshranicni_spoluprace_1/index.html (staženo 26. dubna 2015).

(ES), na straně druhé státy ležící vně tuto hranici, tedy nečlenské státy. Pro finanční pomoc členským zemím byly založeny iniciativy v podobě strukturálního fondu *Phare* (1989) a *Interreg* (1990). Na podporu regionů rozvíjející aktivity přeshraniční spolupráce a zároveň ležící vně EU byl založen konkrétně program *Phare CBC*, zaměřující se na státy střední Evropy. (= *Crossborder Cooperation*, 1994).¹⁰ Připojením Německé demokratické republiky ke Spolkové republice Německo (znovusjednocení Německa) dne 3. října 1990, a následným přijetím země do EU, vznikla tato hranice dělící od sebe Spolkovou republiku Německo uvnitř a ČR, PL vně hranice EU (ES).

1.2 Euroregion Neisse-Nisa-Nysa

1.2.1 Území ERN – historické souvislosti

Založení Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa nepředstavuje podle Miloslavy Melanové¹¹ pouze uměle vytvořenou strukturu pro dosažení vytyčených cílů nadnárodních institucí. Teritorium Euroregionu Neisse – Nisa - Nysa vykazuje společnou historii, ze níž je třeba vycházet a na jejích základech utvářet vztahy a budoucí spolupráci.

Na relativně malém prostoru dnešního euroregionu docházelo k markantním územním změnám a etnickým přesunům. Největší teritoriální zásahy v oblasti budoucího euroregionu, byly zapříčiněny Vídeňským kongresem (1815) a druhou světovou válkou (1939), kdy v prvním případě vznikly z původně české Lužice dvě samostatné části spravované Saskem a Pruskem. V druhém případě se jednalo o posunutí německo-polské hranice směrem na východ. Veškeré teritoriální změny měly vliv na skladbu obyvatel, a to vzniku čtyř majoritních etnik¹². Etnické přesuny lze dělit do dvou rovin vzhledem k okolnostem k nim vedoucí. První rovina představuje volný pohyb popř. příchod obyvatel podmíněný hospodářským faktorem, např. v době průmyslové revoluce a pokroku v 18. a 19. století. Naopak druhou rovinu lze vnímat jako nucený pohyb obyvatel, např. vyhnání z náboženských důvodů během třicetileté války a veškeré pohyby obyvatel spojené s průběhem 2. světové války.

¹⁰ Evropská komise, „A 4 Iniciativy a programy na úrovni EU,“ in *Praktický průvodce pro přeshraniční spolupráci*, ed. Evropská komise, 1-11. (Praha: Evropská komise, 2000), 2-3.

¹¹ Miloslava Melanová, „Minulost Euroregionu Nisa v rámci dějin střední Evropy a moderní evropanství,“ in *Vědecká pojednání č. VI-2*, ed. F. Adamczuk et al. (Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2000) 72-77.

¹² Češi, Němci, Lužičtí Srbové, Poláci, částečně také židovské etnikum.

Vztahy obyvatel oblasti euroregionu se vlivem hospodářských, náboženských, politických proměn vyvíjely střídavě pozitivně a negativně. Dobré obchodní vztahy rozvíjené od 14. Století, především díky obchodním stezkám, byly v období husitů značně oslabeny. Společná povstání šlechty z Čech a Lužice v polovině 15. století měla naopak posilující tendenci ve vzájemných vztazích, které byly pozitivně ovlivněny jednotným vyznáním luterské víry. Další obrat v českých a lužických vztazích však nastal s nástupem třicetileté války, která proti sobě postavila reformní luteránskou a římskokatolickou církev. Až hospodářský a průmyslový rozmach v 18. a 19. století měl za následek opětovné navázání kontaktů, které bylo ještě umocněno vybudováním železnice propojující celou oblast regionu. Sjednocení Německa 1871, první a druhá světová válka, vedly ke stagnaci hospodářského i společenského rozvoje, tudíž k jisté absenci pozitivních interakcí. Po konci druhé světové války se celá oblast dnešního euroregionu ocitla ve správě socialistické politiky tří velmocí.¹³

1.2.2 Instituce Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa (ERN)

Dnes je Euroregion Neisse-Nisa-Nysa označován jako tzv. region *Trojzemí*, tedy oblast, kde se setkávají hranice tří sousedních států – České republiky, Spolkové republiky Německo a Polské republiky. Stejně jako v historii, i nyní dochází ke kontaktu tří kultur na stále relativně malém prostoru. V Evropě není tato specifická forma území neobvyklá. Kromě Euroregionu Neisse – Nisa - Nysa se objevují na území České republiky další tři euroregiony¹⁴ této formy.

Počátky iniciativ založení Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa lze datovat do let 1990 a 1991, kdy nabývaly regionální problémy po pádu politického režimu na viditelnosti, byla hledána nová řešení k jejich eliminaci. Po předešlých vyjednáváních byl nakonec 23. května 1991 pod záštitou prezidentů Václava Havla (ČR), Lecha Wałęsi (PL) a Richarda v. Weizsäckera (SRN) ustanoven Euroregion Neisse-Nisa-Nysa propojující odhodlání zúčastněných stran společně posilovat úroveň regionu.¹⁵ První vize nově založeného Euroregionu byly sepsány v tzv. *Memorandu* podepsaného na též konferenci. Hlavními cíli se tak na počátku spolupráce staly tyto:

¹³ Miloslava Melanová, „Minulost Euroregionu Nisa v rámci dějin střední Evropy a moderní evropanství,“ in *Vědecká pojednání č. VI-2*, ed. F. Adamczuk et al. (Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2000) 74.

¹⁴ Euroregion Beskydy-Besкиды (CZ/BRD/PL), Euroregion Pomoraví-Weinviertel-Zahorie, gekürzt EUPO (CZ/ A/ SK), Euroregion Šumava (CZ/ A/ BRD).

¹⁵ Henning Walcha, *Euroregion Neisse – Nisa – Nysa: Möglichkeiten grenzüberschreitender kommunaler Zusammenarbeit*. (Sankt Augustin: Konrad-Adenauer-Stiftung, 1994), 12.

- Vybudování hraničních přechodů umožňující snadnější kontakt;
- Vybudování infrastruktury za účelem snazší a lepší dopravy a také např. telefonního spojení;
- Zlepšení životního prostředí;
- Zlepšení struktur vzdělání, především vysokých škol;
- Posílení cestovního ruchu;
- Podpora kultury;
- Strategie pro regionální rozvoj.¹⁶

Oficiálně byl euroregion ustanoven s prvním konáním setkání Rady ERN dne 21. prosince 1991. Vznikla první *Rámcová dohoda o spolupráci* představující základní dokument ERN, následovalo začlenění do asociace s názvem *Association of European Border Regions* (AEBR). Euroregion se tak stal „první institucionální formou přeshraniční spolupráce ve Středovýchodní Evropě.“¹⁷ Pro další ustanovení fungování ERN byla sepsána *Memoranda* a v průběhu let upravována dle aktuálnosti a nutnosti řešení problémů. Stejně tak byla obnovována rámcová dohoda, která dnes nese název *Rámcová dohoda Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa*, jejíž poslední verze byla přijata 15. května 2010. Dohoda tak například ustanovuje, že:

„Spolupráce spočívá na zásadách rovnoprávnosti vyjádřených *Evropskou rámcovou úmluvou o spolupráci přesahující hranice mezi územními celky a orgány* přijatou Radou Evropy v roce 1980. (...) Euroregion Neisse-Nisa-Nysa je dobrovolné zájmové sdružení (...) německých, českých a polských obcí, měst, okresů a dalších samosprávných subjektů a i jiných institucí působících na daném území. (...) Sdružení nemá vlastní právní subjektivitu. Všechny orgány a grémia Sdružení pracují v rámci právních norem svých zemí.“¹⁸ Schéma struktury ERN viz příloha č 1.

Vedle hlavních cílů byly v dohodě sepsány také hlavní zásady a vize, ze kterých přeshraniční spolupráce musí vycházet a které platí pro členy sdružení. Vize zůstaly od založení až do dnes nezměněné, stejně tak principy a zásady.

Mezi hlavní **zásady pomoci** patří:

¹⁶ „Memorandum“, Oficiální webové stránky Euroregionu Nisa, http://ern.cz/files/MEMORANDUM_ERN_1991.pdf (Staženo 27. dubna 2015).

¹⁷ Maciej Gałęski et al., *Přeshraniční spolupráce 1991-1999* (Jelenia Góra: Stowarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu Nysa, 1999), 5.

¹⁸ „Rámcová dohoda Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa“, Oficiální webové stránky Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa, http://www.neisse-nisa-nysa.org/fileadmin/pictures/intern/Rat/RV_15.05.2010_Sychrov_mit_Unterschrift.pdf (Staženo 27. dubna 2015).

- „Pomoc mezinárodních a národních institucí a organizací pro regionální společnosti v realizaci cílů přeshraniční spolupráce,
- partnerství a rovnoprávnosti stran tvořících euroregion; tento druh partnerství se zakládá na paritě stran nezávisle na velikosti státu,
- solidarity přeshraničních území,
- existence koncepce nebo strategie přeshraničního rozvoje; tato zásada je základem zpracování strategických rámců a dlouhodobé spolupráce,
- dobrého sousedství obyvatel pohraničí,
- rotace, tzn. změny míst organizace různých iniciativ, setkání atd.,
- konsensu.“¹⁹

Demografické a geografické údaje euroregionu se během uplynulých dvaceti let existence příliš nezměnily. V ročenke Euroregionu z roku 2011 vydané ve spolupráci se statistickými úřady všech zemí při příležitosti 20. výročí založení ERN jsou uváděny hlavní ukazatele o regionu. Např., že zatímco v roce 1991 tvořilo ERN celkem 385 obcí celkově s 1.353.252 obyvateli, byl v roce 2011 počet obcí nižší – 307, zato s vyšším počtem obyvatel 1.605.547 žijící na rozloze 13.000 km.²⁰ Mapa Euroregionu Neisse – Nisa – Nysa viz příloha č.2.

1.2.3 Důležité dotační programy pro ERN (finanční chronologie ERN)

Existuje několik fondů, které jsou důležité pro ERN a pro instituce využívající finanční podporu EU pro aktivity v rámci přeshraniční spolupráce. Mezi historicky první fondy na finanční podporu Euroregionu patří **Phare**, který byl zřízen roku 1989 na podporu hospodářské situace zemí střední a východní Evropy. Primárně měly z fondu čerpat Polsko a Maďarsko, ale pole působnosti bylo později rozšířeno o další země. Nejdůležitějšími dokumenty ustanovující finanční podporu se stala *Evropská smlouva* uzavřena mezi EU (Evropskou komisí) a Českou republikou 4. října 1993. Další důležitý dokument byla *Rámcová dohoda* mezi Českou republikou a Evropskou komisí, z níž vycházely podmínky čerpání dotací.²¹

¹⁹ Helena Neumannová, „Od euroregionální evropské politiky k Evropské unii. Euroregion Nisa. Společné cíle a zásady,“ in *Vstup České republiky do Evropské unie*, ed. Technická univerzita v Liberci, 435-442. (Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2000), 438.

²⁰ Český statistický úřad, *Ročenka Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa 2011* (Liberec: Euroregion Nisa regionální sdružení, 2011), 21.

²¹ „PHARE,“ Ministerstvo pro místní rozvoj, <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/Programy-2004-2006/Historie-regionalni-politiky-EU-v-Ceske-republice/Predvstupni-nastroje/Phare> (Staženo 19. dubna 2015).

Phare CBC²² představoval od roku 1994 zcela nově vymezený operační program, a představoval tak novou formu podpory pro státy východní a střední Evropy sdílející hranici s členskými státy EU, které usilovaly o dvoustrannou přeshraniční spolupráci. Záměrem bylo vyrovnat popř. snižovat disparity mezi sousedícími státy především v oblasti infrastruktury, hospodářství a životní úrovně obyvatel.²³

Pro řešení problémů členských zemí EU (ES) v příhraničních oblastech a tzv. obdobou Phare CBC byl program **Interreg** jako jedna z iniciativ Evropského společenství. Z něho vzešlý **Interreg IIIA ČR – Svobodný stát Sasko** patřil mezi nejdůležitější operační programy pro Euroregion Neisse-Nisa-Nysa. Od roku 2004 byl Phare CBC z největší části nahrazen programem Interreg IIIA i na české straně a v roce 2006 byl po doběhnutí financovaných projektů program kompletně ukončen.²⁴

Dalším operačním programem důležitým pro ERN v období 2007 až 2013 byl program s názvem **Ziel 3 - Cíl 3**. Spadá pod OP Přeshraniční spolupráce ČR-Sasko v rámci Evropské územní spolupráce (EUS) financované z Evropského fondu pro regionální rozvoj (ERDF). Je určen pro hraniční regiony členských států EU.²⁵ Spektrum dotovaných oblastí je rozsáhlejší, může tak být intenzivněji rozvíjena spolupráce např. v oblasti vzdělávání, kultury, cestovního ruchu, vědy či v sociálním sektoru. Ve spolupráci ČR a Saska byl sestaven *Programový dokument Cíl 3 / Ziel 3*²⁶, ten byl pak v roce 2007 schválen Evropskou komisí a určoval tak strategii, cíle i plán rozdělení dotací pro dotační období 2007 – 2013. Čerpání dotací a podmínky s tím spojené definuje *Realizační dokument Programu Cíl 3 / Ziel 3*²⁷. Na dotační období 2014 – 2020 byla vypracována nová koncepce.²⁸

Na podporu rozsahem menších projektů byl zaveden speciální fond. V rámci Phare to byl tzv. **Společný fond malých projektů (SFMP)** a v rámci Ziel – Cíl 3 tentýž program, pouze pod jiným názvem tzv. **Fond mikroprojektů**, jež spravuje přímo daný

²² CBC = Cross-Border Cooperation

²³ „CBC PHARE,“ Ministerstvo pro místní rozvoj, <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/Programy-2004-2006/Historie-regionalni-politiky-EU-v-Ceske-republice/Predvstupni-nastroje/Phare/CBC-Phare> (Staženo 19. dubna 2015).

²⁴ „Interreg IIIA ČR-Sasko,“ Ministerstvo pro místní rozvoj, <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/Programy-2004-2006/Iniciativy-Spolecenstvi/Interreg-IIIa-CR-Sasko> (Staženo 19. dubna 2015).

²⁵ „Evropská územní spolupráce,“ Ministerstvo pro místní rozvoj, <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/Programove-obdobi-2007-2013/Programy-2007-2013/Evropska-uzemni-spoluprace> (Staženo 19. dubna 2015).

²⁶ „Programový dokument Cíl 3 / Ziel 3“, Oficiální webové stránky Programu na podporu přeshraniční spolupráce ČR-Sasko Ziel 3 / Cíl 3, http://www.ziel3-cil3.eu/media/cs/2011-08-10_Programmdokument_genehmigt_9811_CZ.pdf (Staženo 19. dubna 2015).

²⁷ „Společný realizační dokument k programu Cíl 3 / Ziel 3“, Oficiální webové stránky Programu na podporu přeshraniční spolupráce ČR-Sasko Ziel 3 / Cíl 3, http://www.ziel3-cil3.eu/media/cs/2012-10-29_Realizan_dokument_final.pdf (Staženo 19. dubna 2015).

²⁸ Program spolupráce Česká republika – Sasko 2014-2020, Oficiální webové stránky, http://www.sn-cz2020.eu/index_cz.htm (Staženo 12. června 2015).

euroregion, v tomto případě ERN. Tyto fondy jsou důležité především pro „ (...) udržování a prohlubování přeshraničních informací, komunikace a spolupráce mezi obyvateli, spolky a úřady ze společného dotačního území, jakož i posilování identifikace obyvatelstva s jejich životním prostorem.“²⁹

1.2.4 Euroregionální expertní skupina (EUREX)

Cíle, které si instituce ERN ve svých začátcích vytyčila, se měly stát náplní činností trojstranných tzv. pracovních skupin s různorodým zaměřením. Myšlenka rozdělení aktivit mezi skupiny byla vyslovena na historicky první konferenci nově založené instituce. Oproti dnešní podobě těchto pracovních skupin (dnes pod názvem EUREX) zahrnovaly jednotlivé skupiny rozsáhlejší pole působnosti, rozdělena následovně:

1. energetika a ekologie,
2. územní plánování,
3. kultura,
4. hospodářství a zemědělství,
5. bezpečnost,
6. zdraví,
7. správa.

Struktura euroregionální spolupráce, jak funguje dnes, má svůj původ v období před vstupem České republiky a Polské republiky do EU. Dne 15. listopadu 2003 bylo nově zřízeno 15 pracovních skupin, sestávající z expertů v dané oblasti všech tří zemí zastupující regionální zájmy a potřeby v daném odvětví. Tato nová struktura byla nazvána Euroregionální expertní skupina (EUREX) s cílem hájit společné zájmy, nikoliv prosazovat návrhy pouze své země a stavět je proti sobě, jako tomu bylo před tím.³⁰ Skupiny *EUREX* se zabývají například hospodářstvím, ochranou prostředí, silniční dopravou, školstvím, zdravotnictvím, ochranou před katastrofami, cestovním ruchem, historií nebo knihovnictvím.³¹ Díky pravidelným osobním setkáním má přeshraniční spolupráce v rámci skupin konkrétní podobu s cíleným plánováním, což

²⁹ „Fondy,“ Euroregion Neisse – Nisa – Nysa, <http://www.neisse-nisa-nysa.org/index.php?id=39&L=1> (Staženo 19. dubna 2015).

³⁰ Mirosław Zdulski et al., *20 let přeshraniční spolupráce v Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa* (Jelenia Góra: Wydawnictwo AD REM, 2011), 71.

tvoří dobrý předpoklad pro aktivní dialog umožňující skrze realizované projekty i přímá setkávání obyvatel regionu *Trojzemí*.

Vzhledem k tématu práce, která se zabývá česko-německou spoluprací na příkladu Krajské vědecké knihovny v Liberci (KVK), je pozornost zaměřena na *EUREX – Knihovny*. Tato skupina je přímo součástí česko-německé spolupráce vycházející z iniciativ ERN. Aktivní dialog je podporován v rámci euroregionálního knihovnictví, kultury a vzdělávání. Jako příklad uvádím výsledky průzkumu vzešlého za podpory Ministerstva práce a sociálních věcí ČR (MPSV), ze kterého vyplynulo několik závěrů reflektující míru důležitosti jednotlivých oblastí mezi oslovenými respondenty. Na základě otázky „Které z vlivů nejbližšího souseda považujete za nejdůležitější?“ se právě oblast kultury objevila na 4. místě. Přesně 9,5 % respondentů odpovědělo, že za nejdůležitější považují „různé kulturní akce, festivaly, výstavy apod.“. Mezi další vlivy uváděné respondenty jsou např. „Vliv sousedů na kulturní chování lidí“ (5. místo – 5,5 %), „Družební vztahy, kluby přátel“ (6. místo – 3,6 %) nebo „Euroregiony jejich činnost“ (7. místo – 3,5 %).³²

Na podporu pozitivního vnímání kulturní hranice je činnost a zapojení kulturních institucí nezbytná. Pro účel práce byla vybrána instituce knihovny, která v oblasti rozvíjení kulturní přeshraniční spolupráce sehrává svou roli. Dle vytyčených cílů a otázek v úvodu, bude tato role a význam zkoumán z několika rovin v následující části práce. Už jen ze samotných česko-německých počínů knihovny lze odvodit, že zde existuje snaha hledat ve výše uvedeném sounáležitost, nežli odmítání.

Eurex – Knihovny

Zřízením většího počtu skupin v roce 2003 vznikl prostor umožňující daným skupinám věnovat se problematice konkrétněji. V případě KVK, která je členem skupiny *EUREX - Knihovny*, tak není nutno prosazovat své zájmy na úkor jiných kulturních iniciativ v rámci jedné skupiny zahrnující veškerá kulturní zařízení regionu. Hlavním cílem pracovní skupiny *EUREX-Knihovny* je vzájemná přeshraniční spolupráce euroregionálních knihoven. Na každé straně euroregionu stojí vždy jedna hlavní instituce hájící zájmy zúčastněných knihoven z regionu koordinující spolupráci. Historie česko-německé spolupráce započala v roce 1993, kdy dvě knihovny

³¹ Euroregion Neisse-Nisa-Nysa, *Eurex – Klíčové slovo Euroregionu Nisa* (autor, vydavatel, rok vydání neuveden).

³² František Zich, „Přeshraniční společenství a evropeizace,“ in *Regionální identita a transnacionální prostory ve středovýchodní Evropě*, ed. Christoph Waack et al.(Plzeň: Aleš Čeněk, 2012), 31.

euroregionu (Státní vědecká knihovna v Liberci a Městská knihovna v Jelení Hoře) spolupracovaly s dnes již zaniklým Státním odborným pracovištěm pro veřejné knihovny³³ v Drážďanech, které metodicky zastřešovalo knihovny na německé straně euroregionu. V dobách, kdy ještě nebyla zřízena pracovní skupina, vznikaly tyto iniciativy také se subjekty mimo území euroregionu. Proto byla spolupráce stvrzována smlouvami platící vždy na dva roky. Až později se ke dvouletým kontraktům v rámci území euroregionu připojovaly další partnerské instituce, např. Christian-Weise Bibliothek v Žitavě. Roku 1998 byla zorganizována první mezinárodní konference s účastí všech tří zemí a s cílem předání vzájemných zkušeností formou prezentací a diskuzí. Jednalo se pravděpodobně o jeden z impulsů k založení oficiální pracovní skupiny v roce 1999 – *EUREX-Knihovny*³⁴. Pravidelné konání konferencí je dodnes jednou z hlavních činností euroregionálních knihoven. Jako koordinační instituce lze v rámci této spolupráce označit Krajskou vědeckou knihovnu v Liberci, Kultur- und Weiterbildungsgesellschaft mbH v Löbau a Krkonošskou knihovnu v Jelení Hoře, což je odvoditelné z výčtu česko-německých aktivit a z údajů o partnerských institucích. Před samotným definováním koncepce této skupiny participovaly na společných projektech i knihovny z Euroregionu Elbe.³⁵

³³ Staatliche Fachstelle für öffentliche Bibliotheken, Dresden – Sachsen.

³⁴ K březnu 2015 byly členy tyto instituce:

ČR: Krajská vědecká knihovna v Liberci, Městská knihovna v České Lípě, Městská knihovna v Jablonci nad Nisou, Knihovna Antonína Marka Turnov, Městská knihovna Semily,

SRN: Kultur- und Weiterbildungsgesellschaft Löbau-Zittau mbH, Christian-Weise Bibliothek Zittau,

Stadtbibliothek Görlitz, Serbski institut Bautzen,

PL: Książnica Karkonoska Jelenia Góra, Powiatowe Centrum Edukacyjne Lubań, Miejska Biblioteka Publiczna Bolesławiec.

³⁵ Bärbel Wienrich a Blanka Konvalinková, „Knihovny,“ in *Eurex – Klíčové slovo Euroregionu Nisa* (autor, vydavatel, rok vydání neuvedeno), 26-27

2 Krajská vědecká knihovna v Liberci (KVK)

Výběrem Krajské vědecké knihovny v Liberci bych ráda chtěla dokázat, co pro česko-německé vztahy, kulturu a vzdělávání v euroregionu tato instituce představuje. Ne bezdůvodně je stavba od roku 2000 oficiálně označována jako „*Stavba smíření*“. Pojem *smíření* lze chápat jako nový směr v česko-německých i německo-českých vztazích v tomto regionu. Knihovny jsou centrem informací a historických pramenů. Zde se nachází doklady o historii či kultuře. V této části práce bych ráda znázornila, co tato instituce znamenala v minulosti, co představuje dnes, co může znamenat v budoucnu, a jak a zda se její úloha proměnila. Hlavním cílem bude deskripce projektové činnosti a analýza česko-německé spolupráce, která je organizována buď přímo knihovnou, či do které je knihovna zapojována. Jako výstup bude sestaven komplexní přehled česko-německé spolupráce od roku 2000 po rok 2014. Rok 2000 znamenal pro česko-německé vztahy nový směr. Sama instituce knihovny byla projektem, proto bude představeno také pozadí projektu a s ním spojená nová koncepce knihovnictví v regionu, která umožnila nový prostor pro rozvoj funkce instituce a podobu přeshraniční spolupráce. Jak souvisí česko-německé vztahy s minulostí knihovnictví v regionu a jaký odkaz byl dnešnímu knihovnictví zanechán, bude objasněno v následující podkapitole věnující se historickému vývoji.

2.1 Historie knihovnictví v Liberci

Na samotném začátku kapitoly o KVK a ještě než přistoupíme k analýze česko-německé spolupráce, je nutné si uvědomit, že město Liberec (dříve Reichenberg) se v minulosti součástí rakousko-uherské monarchie a později se ocitalo pod německým vlivem. Pohyb obyvatel, který byl zapříčiněn mnohými událostmi zmíněnými v kapitole o historii území ERN, měl bezesporu vliv na všechny sféry života obyvatel regionu. Literatura, noviny a periodika patří mezi nositele informací reflektující dobu a lze je řadit na první místo co do kvantity, a tato funkce a význam přetrvává dodnes. Vývoj libereckého knihovnictví zcela podléhá výše zmíněným vlivům i snaze Čechů se z těchto vlivů vymanit a kulturně separovat. Proto lze jednoznačně uvádět, že se liberecké knihovnictví vyvíjelo dvěma směry, a to českým a německým, který po skončení 2. sv. války postupně vyústil ve sloučení.

2.1.1 Předválečný vývoj

V roce 1759 byla Antonem Kopschem zřízena první, pro veřejnost ještě nepřístupná, liberecká knihovna se zaměřením na vzdělávání duchovních. Až v roce 1846 otevřel August Klöbel první veřejnou půjčovnu knih, jejíž služby byly zpoplatněny. Při zájmových a kulturních spolcích začaly vznikat malé spolkové knihovny s odbornou literaturou. Díky ambicím Libereckého učitelského spolku (Reichenberger Lehrverein) byla roku 1885 založena *Německá lidová knihovna* (Deutsche Volksbibliothek), která byla časem rozšířena a jejíž fond byl v roce 1901 přesunut do nově zřízené knihovny s čítárnou v prostorách budovy tehdejší radnice. Literaturu poskytly i jiné zájmové spolky.³⁶

Po vzniku Československé republiky 28. října 1918 byla českým Němcům poskytnuta kulturní autonomie. Sudetští Němci, jak byli později označováni, založili roku 1923 spolek *Bücherei der Deutschen* a o rok později otevřeli *Bücherei der Deutschen in der Tschechoslowakischen Republik*. Knihovně byla věnována velká pozornost, jelikož se nacházela ve městě představující centrum tzv. území *Deutschböhmen*, tudíž plnila funkci významné národní instituce pro vzdělávání a kulturní život českých Němců na území severních Čech. Z tohoto důvodu a velkého zájmu začal počet knih rychle růst a vznikaly speciální fondy. Spolek, v jehož čele byli představitelé elity českých Němců, zcela spravoval finance a řízení knihovny. „V roce 1928 katalog popisoval na 60.000 různých titulů, studovna odebírala na 800 časopisů a knihovní příručka obsahovala 4.000 svazků.“³⁷ Úroveň knihovny degradovala až po roce 1938, kdy byla zničena velká část českých knih a knihovna začala sloužit jako jeden z nástrojů nacionalistické ideologie až do roku 1945.³⁸

Vzhledem k historickým poměrům obyvatelstva na území Liberce a nelehkého postavení české menšiny, započal vývoj českého knihovnictví oproti německému mnohem později, až se vznikem spolku *Česká beseda*, jejímuž vzniku předcházela pravidelná setkání českých duchovních v popředí s páterem P. Josefem Bernátem. Jeho příchod je datován do roku 1859. Díky sbírkám, finančním i knižním darům byl nashromážděn dostatek prostředků a tak založení české knihovny bylo možné uskutečnit roku 1863. Knihovna fungovala na základě členských příspěvků členů spolku a knižních darů jednotlivců. Do počátku osmdesátých let se přesto potýkala střídavě s nedostatkem

³⁶ Václav Kříček a Kateřina Trojanová, *Malé dějiny knihovny: Pamětní spis* (Liberec: SVK Liberec, 1994), 15-17.

³⁷ Václav Kříček a Kateřina Trojanová, *Malé dějiny knihovny: Pamětní spis* (Liberec: SVK Liberec, 1994), 19.

³⁸ Václav Kříček a Kateřina Trojanová, *Malé dějiny knihovny: Pamětní spis* (Liberec: SVK Liberec, 1994), 19.

peněz nebo prostor. Mezi další významný počin patří knihovna spolku *Dobročín*, založená roku 1876. Vznik vícero spolků zapříčinil zakládání dalších malých knihoven, což v roce 1904 vyústilo k jejich postupnému slučování ve veřejnou *Lidovou českou knihovnu* s čítárnou v prostorách poskytnutých Českou besedou. To pokračovalo do roku 1921, kdy byla následně přejmenována na *Českou knihovnu obecní*. Další zlom nastal roku 1919, kdy byly do vývoje knihovnictví zapojeny přímo obce a dle nově přijatého knihovnického zákona dostaly za povinnost zřídit obecné knihovny i pro případnou žijící menšinu v dané obci. Toto se podepsalo na financování a správě české knihovny, městská rada plnila zákon vůči české menšině minimálně, tudíž se nejednalo zdaleka o takovou podporu, jako v případě knihoven německých. V roce 1922 vznikla druhá česká, tzv. *Obvodová knihovna*, s cílem zakládat více poboček v libereckém regionu. Pozastavení činnosti *České knihovny obecní* je datováno k roku 1938 vlivem Mnichovské dohody a následných historických událostí.³⁹

2.1.2 Poválečný vývoj

Během druhé světové války se měnila poslání, názvy i sídla knihoven. S koncem války se Liberec stal svobodným městem a tak česká kultura včetně českého knihovnictví mohla být rozvíjena bez německého vlivu a útlaku. Osud německých knihoven byl zpečetěn. Utvářela se tak nová liberecká *Městská lidová knihovna*, která disponovala 20.000 svazky a převzala nejméně 15.000 svazků a fond hudebnin z německé knihovny. Byla otevřena veřejnosti v létě 1945 a poskytovala placené výpůjčky. Začala vznikat cizojazyčná oddělení německé, francouzské, italské, ruské nebo anglické literatury, stejně jako oddělení s literaturou pro děti či oddělení hudební. Knihovna tak byla vnímána jako důležité kulturní centrum Liberce.

Nástup komunismu roku 1948 zapříčinil další deformaci vývoje. Jako u ideologie předešlé bylo i v této době významné kulturní centrum s novým názvem *Krajská lidová knihovna Václava Kopeckého* částečně využíváno jako prostředek pro účely socialistické ideologie, např. předčítání ze sovětské literatury. Vznik druhé nové vědecké *Státní studijní knihovny* roku 1945 byl umožněn přesunutím *Bücherei der Deutschen* pod československou veřejnou správu, tudíž převzetí fondu, který činil ca 185.000 svazků. Další literatura byla svázena z německých knihoven v severních Čechách. Roku 1954 byla většina knih zničena požárem, čímž bylo zničeno velké

³⁹ Václav Kříček a Kateřina Trojanová, *Malé dějiny knihovny: Pamětní spis* (Liberec: SVK Liberec, 1994), 8-14.

množství převzaté německé literatury. V roce 1956 následoval příkaz Ministerstva školství a kultury na sloučení obou knihoven. Pod novým jménem *Knihovna Václava Kopeckého* tak sídlily spojené knihovny v nové budově až do roku 2001, než byla vystavěna budova nová. Mezi šedesátými a devadesátými léty se změnilo několikrát vedení knihovny, stejně jako její název či výše a způsob financování.⁴⁰

Sametová revoluce roku 1989 přinesla převrat, nové možnosti a příležitosti ve všech sférách života českého národa. V dalším roce byla knihovna přejmenována na *Státní vědeckou knihovnu v Liberci* a na vedoucí post byla dosazena Věra Vohlídalová.⁴¹ Revolucí, ale také vizí a snahou jednotlivců, nastala nová etapa vývoje knihovnictví v Liberci, kterému budou věnovány následující strany.

2.2 Projekt nové knihovny

Projekt nové knihovny představuje milník, bez něhož by se liberecké knihovnictví s největší pravděpodobností vyvíjelo jiným tempem. Pod projektem si nelze představit pouze budovu. Souvisí s ním nové vize, cíle a celková koncepce této instituce, s hlavním těžištěm poskytování služeb veřejnosti závisící na technickém zázemí a dostupnosti instituce.

V roce 1990 byla správa knihovny převedena z krajské na správu státní. Instituce se potýkala s problémy vzešlé ze zkrácení financí s požadavkem státu poskytovat služby stejného rozsahu na jedné straně, a nevyhovujících a nedostačujících prostor pro její činnost na straně druhé. Dle publikace vydané roku 1994, tedy 2 roky před začátkem realizace stavby, jsou počátky jednání o výstavbě nové budovy datovány do roku 1993.⁴²

Rozmezí let 1991 až 1995 lze charakterizovat jako období příprav a plánování, výjezdů do zahraničí k získání inspirace, vzdělávání personálu a propagaci samotné instituce veřejnosti i potencionálním investorům ve formě prospektů a prezentace na přednáškách. S podporou Velvyslanectví Rakouské republiky bylo v roce 1992 jako první v ČR zřízeno rakouské oddělení literatury. V knihovně byly ve stejném roce v rámci modernizace služeb zavedeny digitální katalogy a bylo započato s digitalizací

⁴⁰ Václav Kříček a Kateřina Trojanová, *Malé dějiny knihovny: Pamětní spis* (Liberec: SVK Liberec, 1994), 22-32.

⁴¹ Václav Kříček a Kateřina Trojanová, *Malé dějiny knihovny: Pamětní spis* (Liberec: SVK Liberec, 1994), 33.

⁴² Václav Kříček a Kateřina Trojanová, *Malé dějiny knihovny: Pamětní spis* (Liberec: SVK Liberec, 1994), 33.

literatury. Dialog o potřebách a představách byl veden i s koncovými uživateli, např. formou dotazníkového šetření.⁴³

Koncepce knihovny vycházela z jednoho ze základních lidských práv: „*Každý občan má právo na informace* – na prvním místě je tedy uživatel, vlastní funkce knihovny je až na místě druhém.“⁴⁴ Zadání na projekt stavby, vypracované Věrou Vohlídalovou s přispěním pracovníků knihovny znělo mimo jiné takto:

„Knihovna musí být schopna reagovat na všechny trendy, ale i schopna odolat všem trendům, které jak v architektuře, filozofii informačních služeb i skladbě vnitřního prostoru mohou nastat. Interiéry budou tedy vysoce mobilní, přestavitelné, prostory co nejpřehlednější, pohodlné, bez chodeb, ale s klidovými zónami (...). Budova by měla vyzývat k navštívení již z dálky, bude významnou dominantou středu města spolu s radnicí, divadlem (...), nebude je ale zastíňovat. Na první pohled by měla být místem klidu, radosti z možného povznesení duchovního. Knihovna je členěna tak, že prostor uvnitř není uzavřen, je vidět do všech pater. Důraz na perfektní prostorovou orientaci od samého počátku vstupu do budovy (...).“⁴⁵

Jednou z nejdůležitějších součástí projektu knihovny byla výstavba židovské synagogy. Pozemek stavby a jeho historie zde tvoří zásadní faktor. Židé se v Liberci usídlovali již od 15. století. Rozvíjející se průmyslové město nabízelo značné obchodní příležitosti. Až do období průmyslové revoluce se židovští obchodníci potýkali s problémy zapříčiněnými omezeními a zákazy ze strany úřadů. Jejich prosperující živnosti byly obyvatelům regionu nechtěnou konkurencí. Až po roce 1848 byly zákazy zrušeny a Židé se tak v Liberci mohli opět usídlit. Roku 1877 založila židovská menšina v Liberci první židovskou náboženskou obec. Udává se, že roku 1930 žilo v Liberci 1392 osob s židovskými kořeny.⁴⁶

V centru města v blízkosti radnice byla roku 1889 dle návrhu Carla Königa dokončena stavba židovské synagogy. Během druhé světové války však židovská menšina utrpěla bolestné ztráty. Synagoga byla nacisty vypálena během Křišťálové noci 10. listopadu 1938. Dle nařízení města byly ruiny odklizeny do konce března 1939. Poté byl pozemek využit minimálně, sloužil pro účely soukromého parkoviště.⁴⁷

⁴³ Věra Vohlídalová, *Na houpačce nejen s knihovnou* (Liberec: Bor, 2007), 66-67.

⁴⁴ Věra Vohlídalová, *Na houpačce nejen s knihovnou* (Liberec: Bor, 2007), 56.

⁴⁵ Věra Vohlídalová, „Liberecká knihovna – stavba smíření,“ in *Ročenka liberecké architektury ročník II./2006*, ed. Karel Čtveráček. (Liberec: Fotoarchiv města Liberce, Občanské sdružení Cesty, Statutární město Liberec, 2006), 59.

⁴⁶ „Historie – Liberec,“ Židovská obec Liberec, <http://www.kehila-liberec.cz/Historie.aspx> (Staženo 25. března 2015).

⁴⁷ Markéta Lhotová, „Liberecká synagoga,“ in *Ročenka liberecké architektury ročník II./2006*, ed. Karel Čtveráček. (Liberec: Fotoarchiv města Liberce, Občanské sdružení Cesty, Statutární město Liberec, 2006), 46-47.

Zlomovým bodem byl návrh, vzešlý z úvah manžela ředitelky Věry Vohlídalové, o využití pozemku pro účely knihovny. Na základě toho byla zahájena setkání s libereckou židovskou obcí, s vizí postavit zároveň židovskou modlitebnu. Výsledkem měla být moderní synagoga spojená v jednom komplexu s knihovnou. Návrh takové synagogy byl prvním návrhem novostavby v ČR od druhé světové války. Byl vybrán návrh Ing. arch. Radima Kousala z ateliéru Sial, který navrhl unikátní propojení synagogy a budovy knihovny. Navržený projekt byl představován s touto základní myšlenkou, která zohledňovala historii území a jeho obyvatel:

„Knihovna je obrazem a pamětí společnosti. Každá demokratická společnost chrání svoje menšiny a tak symbolicky budova knihovny chrání malou synagogu.“⁴⁸

„Synagoga (...) představuje triangel, který symbolizuje dávnou symbiózu tří kultur: židovské, české a německé, ale také život v „trojzemí“ či polovinu Davidovy hvězdy jako symbol bolesti.“⁴⁹

V České republice byl projekt takové moderní stavby knihovny nezvyklým a vůbec prvním, byť v západní Evropě byly takové stavby veřejných institucí běžné. I toto byl pravděpodobně důvod, proč jeho prosazení s ohledem na financování bylo obtížné. V letech 1994 až 2001 bylo možné využít finanční prostředky z programu Evropské unie – Phare CBC. Výše dotace státu, kraje či města byla ovlivňována spíše jednotlivými politiky a úřadujícími jednotlivci, přísliby se později ukázaly jako nestálé. Z vyjednávání, navazování kontaktů a prezentace projektu se ukázalo, že existuje potenciál zahraničních zdrojů. Nemalou úlohu sehrála záštita tehdejších prezidentů Václava Havla (ČR) a Romana Herzoga (SRN), kterou státníci potvrdili svými podpisy dne 30. října 1995 a stala se tak hlavně morální podporou deklarující význam plánovaného projektu. Kancelář prezidenta přislíbila pomoc a později pak na státní úrovni tak činila.⁵⁰ Prosazení a podpora výstavby budovy představující modlitebnu a zároveň památné místo symbolizující *smíření*, se oproti přístupu vedení liberecké radnice setkala také s velkým ohlasem v zahraničí, především v SRN.⁵¹

⁴⁸ Markéta Lhotová, „Liberecká synagoga,“ in *Ročenka liberecké architektury ročník II./2006*, ed. Karel Čtveráček. (Liberec: Fotoarchiv města Liberce, Občanské sdružení Cesty, Statutární město Liberec, 2006), 60.

⁴⁹ Markéta Lhotová, „Liberecká synagoga,“ in *Ročenka liberecké architektury ročník II./2006*, ed. Karel Čtveráček. (Liberec: Fotoarchiv města Liberce, Občanské sdružení Cesty, Statutární město Liberec, 2006), 60.

⁵⁰ Věra Vohlídalová, *Na houpačce nejen s knihovnou* (Liberec: Bor, 2007), 58-69.

⁵¹ Věra Vohlídalová, *Na houpačce nejen s knihovnou* (Liberec: Bor, 2007), 47-48, 59.

2.2.1 Výstavba

Výstavba knihovny byla provázána pozitivními i negativními postoji a událostmi. Účast, nadšení i nezájem jednotlivých zúčastněných orgánů či investorů se během let rapidně změnil s eskalací v soudní spory, a to hlavně v otázce financování. Ačkoliv se jedná o zajímavé téma a k projektu nové knihovny patří, nebude mu v práci věnován takový prostor z důvodu jiného cíle práce. Uvedeny jsou pouze fakta a skutečnosti, které je dle mého uvážení nutno zmínit z hlediska přímé souvislosti s česko-německými vztahy v oblasti kultury.

Plán financování byl stanoven na potřebný rozpočet 414 mil. Kč, který byl poskytnutý státem, městem Liberec, židovskou obcí a německým státem. Ministerstvo kultury zodpovídající za financování projektu zkrátilo rozpočet na nedostačující částku.⁵²

Dne 16. prosince 1997 byl položen základní kámen a výstavba byla započata. V návaznosti na zkrácení finanční podpory byla podána žádost na podporu z programu EU *Phare CBC* a *Česko-německého fondu budoucnosti*. V prosinci 1998 byla žádost u EU schválena a slíbena podpora ve výši 90 % nákladů na interní vybavení stavby. Na pozici ministra kultury byl v té době Pavel Dostál, který dle slov ředitelky podnikal kroky, jež nebyly česko-německým vztahům zcela nakloněny. Vohlídalová v deníku stavby zmiňuje: „Stále není jasný postoj ministra. I výrok *at' si to postaví Němci*, mě dost ohromuje.“⁵³ Začátkem roku 1999 Evropská komise oznámila, že projekt nemůže být akceptován z důvodu změn podmínek přijetí projektů. Se silnou podporou německé strany a kanceláře saského ministerského předsedy Kurta Biedenkopfa a dalších zástupců EU byl projekt u EU obhájen s příslibem finanční částky ve výši 1,7 mil. Euro. Chybělo 25 % plánovaných nákladů.⁵⁴

Projekt byl mezitím aktivně prezentován hlavně v SRN např. na *Česko-německých dnech kultury* nebo v rámci symposia *Bauen für Bücher* v Lipsku. Stavba byla vybrána pořadatelem výstavy EXPO 2000 v Hannoveru jako jeden z exponátů. Neúplné zpracování podkladů Ministerstvem kultury ČR zapříčinilo to, že účast nemohla být realizována. Poslední náklady byly nakonec zajištěny společnou smlouvou mezi vládou České republiky a Evropskou komisí, čímž bylo poskytnuto 75 mil. Kč.

⁵² Z plánovaných celkových nákladů 414 Mil. CZK, příslibilo Ministerstvo kultury 278 Mil. CZK.

⁵³ Věra Vohlídalová, *Na houpačce nejen s knihovnou* (Liberec: Bor, 2007), 81.

⁵⁴ Věra Vohlídalová, *Na houpačce nejen s knihovnou* (Liberec: Bor, 2007), 81.

Problémy s dotacemi vystřídaly neshody firem na stavbě, jejichž detailům v práci nebude věnováno tolik pozornosti.⁵⁵

V rámci příprav na slavnostní otevření knihovny a synagogy započaly v červenci 2000 přesuny knih, kontroly, exkurze, kolaudace. Byly točeny reportáže pro německé veřejnoprávní televize ARD (Arbeitsgemeinschaft der öffentlich-rechtlichen Rundfunkanstalten der Bundesrepublik Deutschland) či MDR (Mitteldeutscher Rundfunk). Dne 9. listopadu 2000 byla nová knihovna a synagoga, společně *Stavba smíření* slavnostně otevřena za přítomnosti důležitých státníků, zástupců spolků, organizací a institucí z České republiky, Německa, Izraele, Švýcarska či Rakouska. O den později se v nové budově konala konference v rámci euroregionální spolupráce *EUREX – Knihovny na téma Evropa knihovnám, knihovny Evropě*. Dne 8. března 2001 byla knihovna zpřístupněna veřejnosti.⁵⁶

Po dokončení projektu skončila Věra Vohlídalová v září 2001 na pozici ředitelky knihovny s odchodem do důchodu. Byla za svou práci a přínos oceněna několika vyznamenáními. Například v roce 2001 obdržela bývalá ředitelka cenu magazínu ARCHITEKT či ocenění knihovníků ze Saska za podporu euroregionální spolupráce v oblasti kultury. V roce 2002 byla oceněna německým vyznamenáním tzv. *Křížem za zásluhy I. třídy* obdrženým od tehdejšího spolkového prezidenta. Projekt navržený architektem Ing. Radimem Kousalem, obdržel cenu *Stavba roku 2001*. Ačkoliv byla práce ředitelky vysoce ceněna, především v Německu, byla z české strany soudně stíhána. Na jedné straně byla obviněna Ministerstvem kultury za zpronevěření financí, na straně druhé byla nominována na *Nobelovu cenu míru*. V prosinci 2005, po čtyřech letech stíhání, byla Věra Vohlídalová rozsudkem soudu zproštěna viny a za celou skandální situaci doprovázející průběh stavby bylo obviněno Ministerstvo kultury.⁵⁷

Celkové náklady na stavbu činily 517.601.000 Kč. Níže uvedený podíl jednotlivých sponzorů a investorů doslova přejímám z publikace⁵⁸.

- Česká republika: 404.029.000 Kč (11.092.00 €),
- Evropská unie – program Phare CBC: 72.661.000 Kč (1.995.000 €),
- Německá vláda: 10.245.000 Kč (281.000 €),
- Česko-německý fond budoucnosti: 30.000.000 Kč (824.000 €),

⁵⁵ Věra Vohlídalová, *Na houpačce nejen s knihovnou* (Liberec: Bor, 2007), 83-95.

⁵⁶ Věra Vohlídalová, *Na houpačce nejen s knihovnou* (Liberec: Bor, 2007), 97-112.

⁵⁷ Věra Vohlídalová, *Na houpačce nejen s knihovnou* (Liberec: Bor, 2007), 112,121,150, 186.

⁵⁸ Kateřina Trojanová et al., *Stavba smíření* (Liberec: Státní vědecká knihovna v Liberci, 2000), 44.

- Švýcarský kanton St. Gallen, Česko-německé fórum žen, soukromé osoby: 666.000 Kč (18.000 €).

2.3 Služby a funkce knihovny

S dokončením nové budovy nastal obrat v poskytování knihovnických služeb obyvatelům Liberce a libereckého kraje. Moderní prostory a uspořádání, jak bylo vytyčeno v zadání projektu, umožňují této instituci plnit funkci nejenom knihovnickou. Je také „významným informačním, vzdělávacím, kulturním a setkávacím centrem“⁵⁹. Knihovna má 6 městských poboček. Podle základního dokumentu *Zřizovací listina* je zřizovatelem knihovny Liberecký kraj, na provoz částečně přispívá také město Liberec.

Krajská vědecká knihovna v Liberci slouží jako městská, regionální a krajská knihovna s přidanou funkcí informačního centra poskytující informace týkající se nejenom knihovnictví. KVK disponuje dokumenty se sklářskou a textilní tematikou a to díky tradiční výrobě skla a textilu, již je tento kraj známý. Zároveň disponuje fondy Germanik a dalších obdobných dokumentů dokládající historii regionu a přilehlých oblastí. Knihovnu tvoří několik oddělení: Všeobecná knihovna, Studijní knihovna, Knihovna pro děti a mládež, Hudební knihovna a také cizojazyčné knihovny, tedy knihovna Goethe institutu, Rakouská knihovna, Britské centrum a Francouzská knihovna.

Kromě klasické výpůjční služby je k dispozici tzv. *E-knihovna*. V rámci této služby lze zapůjčit čtečku elektronických knih absenčně. Knihovna poskytuje řadu veřejných služeb, např. vazby dokumentů a knih, reprografické služby, přístup na internet, pronájem prostor pro konání kulturních akcí, pronájem studijních místností tzv. „boxů“, služby nahrávacího studia, studovny, v hlavní hale se nachází také kavárna s občerstvením. V oblasti vzdělávání je zapojena do projektu *Blahomat*, tedy zapůjčování iPadů určitým skupinám návštěvníků s cílem bližšího seznámení s novou technikou. Knihovna poskytuje přístup k *Virtuální univerzitě třetího věku* pro seniory ve spolupráci s ČZÚ v Praze či pořádá jazykové zkoušky v zastoupení *British Council* v Praze. Další výukové přednášky a kurzy jsou pořádány průběžně celý rok. KVK je také jednou z hlavních koordinačních institucí přeshraničních aktivit euroregionálních

⁵⁹ „O nás“, Krajská vědecká knihovna v Liberci, <http://www.kvkli.cz/o-knihovne/zakladni-o-knihovne/o-nas.html> (Staženo 15. března 2015).

knihoven a spoluutváří infrastrukturu v oblasti regionu Trojzemí poskytováním veřejných informačních a vzdělávacích služeb.

Přístup k informacím je umožněn všem obyvatelům bez rozdílu. Pozornost je věnována etnickým menšinám či znevýhodněným skupinám obyvatel. Knihovna poskytuje např. bezbariérový přístup po celé budově, webové stránky provozuje ve verzích pro zrakově postižené či neslyšící a všechny verze stránek fungují ve třech jazykových mutacích (CZ, NJ, AJ). Personál absolvuje jazykové kurzy, aby byl schopen poskytovat služby i zahraničním návštěvníkům.⁶⁰

Považuji za nutnost zařadit do funkcí knihovny také její dominantu, což je fond zvaný **Germanika z Českých zemí tzv. „Sudetika“**, na který se knihovna specializuje, a který patří k velmi cenným fondům. Sestává převážně z historických dokumentů z určitého období a území. Dle definice knihovny zahrnuje fond publikace splňující jedno z uvedených kritérií. Tedy publikace, které:

- a) „Pojednávají o Němcích v Čechách, na Moravě a ve Slezsku nebo
- b) jsou napsány německým autorem, který se zde narodil nebo žil nebo
- c) byly vydány v Českých zemích do roku 1946 a vztahují se k bodu 1 nebo k bodu 2
- d) byly vydány německými nakladateli do roku 1945 v Českých zemích.“⁶¹

Základní fond byl kumulován od počátku 19. století hlavně prostřednictvím německých spolků a knihoven. Velké ztráty však zapříčinil požár ve vědecké knihovně roku 1954. V dnešní době tvoří základ fondu cca 12.000 svazků, který je neustále rozšiřován. Zpracovávání Sudetik započalo roku 1991, kdy tato literatura byla soustředěna ze skladů do centrální budovy.⁶² Od roku 1993 je pozornost soustředěna na sestavování databáze *germanik*. Publikace jsou získávány taktéž ve spolupráci s obdobně zaměřenými knihovnami, popř. institucemi vlastníci dokumenty vykazující kritéria zmíněná výše. Posláním knihovny je shromažďování publikací s česko-německou tematikou. Martin-Opitz-Bibliothek v Herne (SRN) je partnerskou knihovnou v této činnosti. Svým uživatelům poskytuje přístup do katalogu Sudetik, především se jedná o digitální fond. Čtenáři si mohou o další prameny zažádat.⁶³

⁶⁰ Oficiální webové stránky Krajské vědecké knihovny, <http://www.kvkli.cz/> (Staženo 15. března 2015).

⁶¹ „Speciální sbírky,“ Krajská vědecká knihovna v Liberci, <http://www.kvkli.cz/de/speciální-sbirky> (Staženo 15.3.2015).

⁶² Blanka Konvalinková (Ředitelka Krajské vědecké knihovny v Liberci), osobní rozhovor, 30. března 2015.

⁶³ Blanka Konvalinková (Ředitelka Krajské vědecké knihovny v Liberci), osobní rozhovor, 30. března 2015.

S fondem Sudetik souvisí také digitalizace tištěných knih a periodik. Tato státní iniciativa byla započata v prosinci 2014 na podporu krajské digitalizace v rámci projektu, tzv. rozvoje e-governmentu v Libereckém kraji. KVK zde společně s TUL Liberec hraje klíčovou roli. Díky 70% finanční podpoře státu by do října 2015 měla být zdigitalizována velká část fondu Sudetik, cca 500 tisíc stran. Knihovna taktéž spolupracuje s dalšími institucemi Libereckého kraje, od kterých doplňuje chybějící čísla periodik za účelem kompletní digitalizace. Již nyní je díky programu *Veřejné informační služby knihoven* (VISK) plně zdigitalizováno archivní periodikum *Reichenberger Zeitung* z let 1938 až 1960. Paralelně byly získány finance od Ministerstva kultury (opět program VISK) na digitalizaci dalších periodik - *Stráž severu* (1945 – 1952) a *Naše hory* (1919-1938). Za podpory soukromého sponzora byl digitální fond periodik⁶⁴ rozšířen o *Reichenberger Wochenbericht* (1848-1849).⁶⁵

Ráda bych se vrátila ke spojení knihovny a synagogy. Společný komplex obou budov sice tvoří jeden celek, ale obě instituce fungují zcela separátně. Budova synagogy je pod správou Židovské obce Liberec (dále obec)⁶⁶. Pro veřejnost je budova synagogy dostupná omezeně, a to vzhledem k tomu, že synagoga slouží výhradně Židovské obci. Přesto obec pořádá pro veřejnost vlastní aktivity přímo uvnitř budovy synagogy, většinou v rámci speciálních příležitostí, např. výročí nějaké události. Dle slov ředitelky Blanky Konvalinkové si obě instituce vycházejí vstříc spíše ve vzájemných exkurzích návštěvních skupin.⁶⁷

⁶⁴ „Digitální knihovna,“ Krajská vědecká knihovna v Liberci, <http://kramerius.kvkli.cz/search/> (Staženo 4. dubna 2015).

⁶⁵ Blanka Konvalinková (Ředitelka Krajské vědecké knihovny v Liberci), osobní rozhovor, 30. března 2015.

⁶⁶ Oficiální webové stránky, Židovská obec Liberec, www.kehila-liberec.cz (Staženo 30. března 2015).

⁶⁷ Blanka Konvalinková (Ředitelka Krajské vědecké knihovny v Liberci), osobní rozhovor, 30. března 2015.

3 Česko-německá spolupráce Krajské vědecké knihovny v Liberci

Následující kapitola poskytuje detailní popis zásadních česko-německých aktivit a projektů. Je rozdělena do dvou podkapitol. První se zabývá spoluprací v rámci Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa a pracovní skupiny *EUREX – Knihovny*. Jsou zde uvedeni hlavní projektoví partneři a hlavní činnosti skupiny. Popis konkrétních projektů následuje v samostatné podkapitole *Projekty Eurex – Knihovny*. Druhá kategorie předkládá informace o česko-německé spolupráci mimo iniciativy Euroregionu. Je strukturována stejně, jako kategorie předešlá. Jako první jsou uvedeni nejvýznamnější partneři. Bude následovat stručný popis každého z nich, aby byla získána představa o jejich charakteristice a funkci, včetně konkrétních projektů v podkapitole *Projekty vzniklých z této spolupráce*. Tyto údaje zároveň posloužily jako podklad k sestavení přehledu česko-německé spolupráce knihovny (viz kapitola *Přehled česko-německých aktivit*, příloha č. 3) a celkovému zhodnocení této spolupráce.

3.1 V rámci instituce Euroregionu Nisa

3.1.1 EUREX – Knihovny

Mezi hlavní projektové partnery bych dle participace jednotlivých subjektů na projektové činnosti, jejich koordinační role a účasti na spolufinancování jmenovala německé kulturní centrum Kultur- und Weiterbildungsgesellschaft mbH v Löbau (zkráceně Ku-Weit) a Książnica Karkonoska Jelenia Góra (Krkonošská knihovna Jelení Hora). Mezi lety 2000 až 2008 byly postaveny v euroregionu tři hlavní knihovny. Níže uvádím obecná fakta převzatá z příspěvku knihovníků, který zazněl na konferenci *20 let Euroregionu Neiss-Nisa-Nysa* v roce 2011:

- „Krajská vědecká knihovna v Liberci (2000), 1,2 milionu knihovních jednotek z nich 25.000 svazků Sudetik,
- Christian-Weise-Bibliothek v Žitavě (2002), 160.000 knihovních jednotek z nich 60.000 historického fondu,
- Książnica Karkonoska Jelenia Góra (2008), 287.000 knihovních jednotek.“⁶⁸

⁶⁸ Bärbel Wienrich, e-mailová zpráva adresovaná autorce, 26.4.2013.

Mezi další partnery patří Městská knihovna v Rumburku, Městská knihovna v České Lípě, Městská knihovna v Jablonci nad Nisou, Knihovna A. Marka v Turnově, Městská knihovna v Görlitz, Serbski institut Budyšín (Bautzen), Powiatowe Centrum Edukacyjne Lubań, Miejska Biblioteka Publiczna Bolesławiec, Wissenschaftliche Bibliothek des Naturkundemuseums Görlitz.

Spolupráce *EUREXu – Knihovny* spočívá nejenom v organizaci pravidelných setkáních, kulturních akcích, výstavách, vydávání publikací, ale také vykazuje práci, která tzv. „není příliš vidět“. Společně se snaží propojit digitálně fondy knih a časopisů, kterými disponují, především fondy s historickou literaturou. Knihovny si vzájemně poskytují přístup k odborným webovým portálům a katalogům např. Europeana (CZ), Bibliothekportal-Sachsen či Sachsenopac (SRN) nebo katalog Jelenohorského kraje (PL). Probíhají interní výměny či výpůjčky odborných publikací s cílem převést je do digitální podoby.⁶⁹

Euroregionální knihovny mají své zastoupení v pracovní skupině *EUREX – Knihovny* sestávající z expertů a odborníků v dané problematice. V případě Knihoven se jedná o ředitele, projektové manažery, knihovníky či odborné pracovníky těchto institucí. Konference i pravidelná setkání vykazují zpravidla podobný průběh, pouze obsah a rozsah se mění. Zástupci tří zemí euroregionu se setkávají třikrát až čtyřikrát do roka na jednodenních jednáních střídavě v příslušných zemích. Obsah setkání sestává z diskuzí a plánování další možné spolupráce, na základě čehož se pak realizují projekty a kulturní akce. Ředitelka KVK Blanka Konvalinková mi umožnila osobní účast na jednom ze setkání *EUREXu*, konaného 23. dubna 2013 v KVK v Liberci, na základě čehož dokládám následující fakta. Vedle zástupců ze tří zemí se jednání účastní taktéž zástupce instituce ERN, v případě nápadu na projekt lze tak rovnou konzultovat možnosti dotací. Setkání je vždy protokolováno. Zápisy slouží jako podklady k dalším diskuzím a jsou systematicky řazeny do dokumentace meziknihovnických činností. Pořádající strana musí vždy zajistit tlumočníky, kteří během jednání překládají simultánně. Jazyková bariéra v případě této skupiny není pro českou stranu zásadní. Z pozorování mohu konstatovat, že na setkání dochází k bezproblémové, přátelské, ucelené komunikaci a diskuzím, každý nápad je trpělivě prodiskutován.

⁶⁹ Bärbel Wienrich, e-mailová zpráva adresovaná autorce, 26.4.2013.

Každé dva roky se zároveň koná velká dvoudenní konference zabývající se aktuální problematikou, na kterou se knihovny chtějí zaměřit ve vzájemné spolupráci po další léta. Připraveny jsou tematické prezentace, příspěvky, exkurze, ohlédnutí do minulosti a představení plánů do budoucna. Konference probíhají vesměs stejnou formou jako pravidelná setkání. Aby všechny druhy setkání mohly být uspořádány, podá pořádající strana na příslušné instituci ERN žádost o projekt, kde prostřednictvím této instituce žádá o finanční příspěvek z fondu. Část 15 % hradí pořadatel sám, zbylé náklady jsou pokryty z příslušného fondu. V případě konference je počet účastníků fixně stanoven, projektoví partneři mají nárok na účast 15 osob, pořadatel pak 20 osob. Pro stoprocentní porozumění jednotlivých stran jsou zajištěni překladatelé, což je dle slov ředitelky Konvalinkové nejvyšší položka z celého projektu. Nutno podotknout, že instituce ERN dává z dostupných fondů prostor pouze bilaterálním projektům. Aby se projektu mohly účastnit tři strany, je nutné podávat žádosti o projekt pro dva partnery střídavě v rámci fondu Sasko/ČR nebo ČR/Polsko nebo Polsko/Sasko, třetí strana je pak přizvána jako další účastník.⁷⁰

3.1.2 Projekty EUREX - Knihovny

V této kapitole uvádím výběr několika významných projektů, které byly realizované v období 2010 až 2014. Pravidelná setkání a konference zde již neuvádím. V jednotlivých popisech projektů je soustředěna pozornost na několik faktorů sloužících k pozdějšímu zhodnocení spolupráce. Zajímalo mne tedy, kdo se účastnil projektu (rozdělení na iniciátory a cílovou skupinu), jaký cíl byl vytyčen a zda byl naplněn, v jakém časovém období byl projekt realizován, jak byl financován, zda má pokračování či zda to byl jednorázový počín.

Lidové zvyky v Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa (2010-2011)

Dva počiny předcházely vzniku dětské knihy s názvem Zapomenutá velikonoční vajíčka. Konání literární dílny „Budoucnost potřebuje minulost“ započalo v Christian-Weise- Bibliothek v německé Žitavě v červnu 2010. Tento projekt byl iniciován pracovní skupinou Eurex-Knihovny, s cílem přiblížit dětem lidové zvyky z území euroregionu. Spisovatelé a etnografové, reprezentující tři země ERN včetně menšiny lužických Srbů z území Horní Lužice v Německu, se zde inspirovali k sepsání povídek a

⁷⁰ Blanka Konvalinková (Ředitelka Krajské vědecké knihovny v Liberci), osobní rozhovor, 30. března 2015.

příběhů o tradici Vánoc, Velikonoc a Masopustu. Financováno separátně z Fondu malých projektů v sasko-českém programu 2007-2014.⁷¹

Výtvarná soutěž dětí ze škol v regionu *Trojzemí* tvořila další část potřebnou k plánovanému vydání dětské knihy. Děti z Německa, Čech a Polska přenesly zvyky a tradice jednotlivých kultur dle své fantazie do kreseb, z nichž vítězné byly použity jako ilustrace do publikace.

Za pomoci odborných překladatelů z ERN byla kniha přeložena do češtiny, němčiny, polštiny a lužické srbštiny a publikována přímo knihovnou, jejíž křest se konal v říjnu 2011 v samotné knihovně s vyhlášením výtvarné soutěže a oceněním vítězných kreseb. Program křtu byl obohacen o autorská čtení. Kniha je od prosince 2011 dostupná v okresních knihovnách euroregionu. „Wir haben inzwischen 450 Exemplare in Deutsch, 150 in Sorbisch und je 20 in Tschechisch und Polnisch“, bestätigt Carola Becker.⁷²

Projekt byl realizován za pomoci instituce ERN a financován z prostředků Fondu malých projektů programu Cíl 3 – Ziel 3 (bilaterální ČR-SRN spolupráce) určenému na podporu přeshraniční spolupráce mezi Českou republikou a Svobodným státem Sasko pro léta 2007-2013.

Krakonoš, Krabat – Znáte je? (2011, 2013)

Další mezinárodním projektem je výtvarná soutěž pořádaná od roku 1996, s cílem připomenout generaci dětí legendární bytosti z regionu, kde knihovna jako zástupce české strany euroregionu na projektu aktivně participovala v letech 2011 a 2013 ovšem bez finanční odpovědnosti a bez podání žádosti o dotaci. Projekt je v rámci posledních dvou ročníků realizován bilaterálně prostřednictvím ERN díky programu Polsko-Sasko 2007-2013 z Fondu malých projektů. Jedná se o projekt *Eurexu - Knihovny* a jako organizující instituce jsou Centrum informací a regionálního vzdělávání - „Krkonošská knihovna“ v Jelení Hoře (Jelenia Gora, Polsko), Lužickosrbská centrální knihovna v Budyšině (Bautzen, SRN) a Kultur- und Weiterbildungsgesellschaft mbH (Löbau, SRN). Soutěž byla završena vyhlášením výsledků v prosinci 2011 a v prosinci 2013. Vítězné práce byly postupně vystavovány

⁷¹ „Projekty – konference“, Krajská vědecká knihovna v Liberci, <http://www.kvkli.cz/projekty-konference.html> (Staženo 6. března 2015).

⁷² „Zittau Vom Mädchen Baschja, das der Osterhase besucht“, *Sächsische Zeitung* on 26. November 2011, <http://www.genios.de/presse-archiv/artikel/SZO/20111126/zittau-vom-maedchen-baschka-das-der/12437392.html> (Staženo 7. března 2015).

ve všech zapojených knihovnách zemí euroregionu, v KVK se výstava konala v dubnu 2012.⁷³

Česko-saská síť knihoven – informace bez hranic (2013 – 2014)

Projekt zahrnující a zároveň přesahující území ERN soustředí se na kooperaci příhraničních oblastí ČR a Saska. Projekt byl určen hlavně pro studenty. Bližší spolupráce vybraných knihoven a zprostředkování jejich služeb sloužilo taktéž veřejnosti s cílem rozvíjet znalosti jednotlivců bez omezeného přístupu ke zdrojům. Vzájemnými partnery v projektu byly následující knihovny:

- Technische Universität Chemnitz - Universitätsbibliothek,
- Hochschule Zittau/Görlitz - Hochschulbibliothek,
- Západočeská univerzita v Plzni - Univerzitní knihovna,
a Krajská vědecká knihovna v Liberci.

Vedle rozšíření fondu e-knih v KVK se nejzajímavější službou pro veřejnost stala bezplatná meziknihovní výpůjčka ze zahraniční knihovny, čímž měli čtenáři ČR či SRN přístup k fondům, které ve své zemi (knihovně) nemají. Nejen pro odborné pracovníky, ale také pro studenty se zaměřením na knihovnické a vědecké vzdělání byly pořádány workshopy s cílem výměny zkušeností ze zavedených postupů a uvedení nových trendů v knihovnictví v říjnu 2014 KVK v Liberci a dále v rámci tzv. „Dnů knihoven“ pořádaných v dubnu 2014 v Chemnitz a v říjnu 2014 v Plzni. Jako vedoucí partner projektu je uvedena univerzitní knihovna Technické univerzity Chemnitz, ostatní knihovny jsou označovány jako projektoví partneři.⁷⁴ Informace o projektu bylo možné dohledat na webových stránkách všech výše uvedených institucí, a to jak v českém, tak i v německém jazyce.

Projekt sítě knihoven byl finančně podporován z Evropského fondu pro regionální rozvoj (ERDF) v rámci programu Ziel 3 - Cíl3, kofinancovaného spolkovou zemí Sasko a Českou republikou s vyčerpanými prostředky ve výši 397 000 € a dobou trvání 1. prosince 2013 – 30. listopadu 2014.⁷⁵ Žádost o projekt podával jeho iniciátor univerzitní knihovna Technické univerzity v Chemnitz.

⁷³ „Krakonoš-Krabat,“ Krajská vědecká knihovna v Liberci, <http://www.kvcli.cz/de/projekty-konference/19-pro-knihovny/1372-krakonos-krabat-2011> (Staženo 6. dubna 2015.)

⁷⁴ Hochschule Zittau/Görlitz, Oficiální webové stránky, <http://hsb.hszg.de/ueber-uns/projekte.html> (Staženo 6.3.2015).

⁷⁵ Technische Universität Chemnitz, Oficiální webové stránky, <https://www.tu-chemnitz.de/ub/projekte-und-sammlungen/projekte/stbn/index.html.cz#eckdaten> (Staženo 6.3.2015).

Na návštěvě u sousedů (2014)

Projekt byl několikaměsíční prací, zejména díky nákupu dětských knih, německých autorů v českém překladu pro jednu z poboček KVK v odloučeném pracovišti Machnín. Byl finančně podpořen z Fondu mikroprojektů a především z Fondu pro partnerskou spolupráci Statutárního města Liberec. Jeho vyvrcholením byla exkurze dětí do euroregionální německé knihovny Christian-Weise-Bibliothek v Žitavě a výstava výkresů českých dětí reflektující dojmy z přečtených knih německých autorů.⁷⁶

3.2 Mimo Euroregion Neisse – Nisa - Nysa

Do této kategorie řadím česko-německou spolupráci vzniklou buď na základě samostatné iniciativy knihovny či v rámci spolupráce s jinými partnery. Jedná se většinou o státní instituce, popř. fondy zřízené na podporu česko-německé spolupráce. Kapitola je rozčleněna na dvě části. V první části uvádím nejvýznamnější partnery, se kterými knihovna dlouhodoběji spolupracuje. V druhé části uvádím výběr nejvýznamnějších projektů, které byly s partnery realizovány.

Goethe Institut

Goethe Institut je kulturní institucí zřízenou Spolkovou republikou Německo s cílem podpory a šíření německé kultury v České republice i jiných státech světa. Se sídlem v Praze se institut od roku 1990 zasazuje o zprostředkování a pořádání kulturních akcí mj. výstav, koncertů, promítání filmů. Poskytuje kurzy německého jazyka i možnosti získat jazykový certifikát. Soustředí se na osvětu o německé kultuře, možnostech vzdělávání v Německu se zaměřením na různé cílové skupiny a přispívá tak ke smazávání předsudků různých generací z nevědomosti či nezájmu.

Pole působnosti Goethe Institutu je s různým zaměřením rozprostřeno po celé ČR. Jedni z prostředníků šíření německé kultury jsou německé a partnerské knihovny v Liberci, Plzni, Brně, Ostravě a Olomouci.⁷⁷

Nadace Brücke/Most-Stiftung

⁷⁶ „Na návštěvě u sousedů,“ Krajská vědecká knihovna v Liberci, <http://www.kvkl.cz/de/projekty-konference/19-pro-knihovny/2200-na-navsteve-u-sousedu> (Staženo 6. března 2015.)

⁷⁷ Goethe Institut, Oficiální webové stránky, <http://www.goethe.de/ins/cz/pr/net/csindex.htm> (Staženo 4.3.2015).

Nadace byla založena v roce 1997 se sídlem v Drážďanech. Je soukromá a vytváří vlastní iniciativy na podporu vztahů mezi SRN a dalšími evropskými zeměmi, včetně ČR. Dny české a německé kultury patří k jednomu z největších projektů, které nadace organizuje.⁷⁸

Česko-německý fond budoucnosti

Fond byl založen ve stejném roce, jako Brücke/Most-Stiftung a to po podpisu Česko-německé deklarace. S tím rozdílem, že jeho sídlo se nachází v Praze, podpora je zaměřena pouze na spolupráci mezi ČR a SRN a to ve formě financování externích projektů, které musí splňovat konkrétní požadavky.

- Sponzor série publikací Ještědské, Frýdlantské a Jizerské květy;
- Dny české a německé kultury (DČNK);
- Projekt nové budovy knihovny rok 2000, částečné financování.

Liberecká občanská společnost o.s. (LOS)⁷⁹

Je partnerem představující nevládní neziskovou organizaci, která na svých projektech spolupracuje se zahraničními partnery od roku 2003. Jedním z cílů je „posílení spolupráce v Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa“ či „podpora mezinárodního dialogu formou mládežnických a vzdělávacích aktivit“. Je hlavním organizátorem projektu „Živá knihovna“, řadí se mezi nové metody neformálního vzdělávání.⁸⁰

Velvyslanectví Spolkové republiky Německo v Praze

Zastupitelský úřad Spolkové republiky Německo, se sídlem v Praze, poskytuje veškeré informace vztahující se na Německo, a to např. v oblasti politiky, historie, hospodářství, kultury, vzdělání, vědy a výzkumu. Zároveň pořádá a podporuje česko-německé aktivity na území České republiky.

3.2.1 Projekty

Vztah mezi Goethe institutem a Krajskou vědeckou knihovnou (KVK) je založen především na tom, že KVK plní funkci tzv. **partnerské knihovny Goethe**

⁷⁸ „O nadaci“, Brücke/Most-Stiftung, <http://www.bmst.eu/cz/alles-ueber-die-stiftung/index.htm> (Staženo 4.4.2015).

⁷⁹ Liberecká občanská společnost o.s., Oficiální webové stránky <http://losonline.eu/los-2/> (Staženo 5.3.2015).

Institutu. Taková knihovna by měla být schopna dlouhodobě zprostředkovávat svým návštěvníkům podporu ze strany Goethe Institutu směrem ke knihovně poskytovanou ve formě knižních darů či finančních příspěvků na jejich nákup. Předpokládá se, že odborný personál je vybaven německými jazykovými znalostmi a pro konání kulturních akcí jsou k dispozici potřebné prostory. Toto je nutné pro šíření a poskytování informací, ať už ústní či psanou formou.⁸¹ KVK tyto předpoklady splňuje, zároveň svou geografickou příhraniční polohou přidává další hodnotu, jelikož přímý osobní dialog mezi oběma kulturami a jednotlivci je spíše možný, ne-li předpokládaný.

Počátek spolupráce s Goethe institutem lze datovat do roku 2000, resp. 2001, kdy byla otevřena nová budova knihovny. Dle ředitelky KVK poskytuje institut ca. 500 Euro ročně na nákup německých knih a časopisů dle vlastního uvážení a potřeby, čímž je fond německé literatury postupně obohacován o beletrii, odbornou literaturu či výukové materiály německého jazyka. Za dobu trvání spolupráce disponuje knihovna GI v KVK 1382 dokumenty, bylo tedy pořízeno cca 90 ks ročně.⁸²

Vzdělávací a kulturní charakter vykazují i další akce pořádané ve spolupráci s Goethe institutem. Od roku 2008 se každý měsíc v KVK koná filmová projekce v rámci Klubu německého filmu. Jedná se zpravidla o film německé produkce či film režírovaného německým režisérem, a to v německém znění s německými nebo anglickými titulky. Vedle projekcí lze jednou ročně zavítat na autorské čtení a zhruba dvakrát do roka je pořádaná výstava s německou tematikou. Akce jsou určeny široké veřejnosti, zároveň jsou oslovovány cílové skupiny, např. německé oddělení Gymnázia F.X. Šaldy či katedra německého jazyka Technické univerzity v Liberci. Přehled všech akcí konaných ve spolupráci s GI je uveden ve výročních zprávách⁸³ KVK a není součástí sestaveného *Přehledu česko-německých aktivit*.

Knihovna, kromě výše zmíněného, participuje na dalším kulturně – vzdělávacím projektu pořádaném Goethe Institutem ve spolupráci s iniciativou „**Schulen: Partner der Zukunft**“ (PASCH), představující síť škol, kde je kladen důraz na výuku německého jazyka. V Liberci je takovouto školou Základní škola Husova

⁸⁰ „Výroční zpráva 2012,“ Liberecká občanská společnost o.s., <http://losonline.eu/files/fv2012vzemail.pdf> (Staženo 5.3.2015).

⁸¹ Goethe Institut, Oficiální webové stránky, <http://www.goethe.de/ins/cz/pr/net/csindex.htm> (Staženo 4.3.2015).

⁸² Blanka Konvalinková (Ředitelka Krajské vědecké knihovny v Liberci), osobní rozhovor, 30. března 2015.

⁸³ „Výroční zprávy,“ Krajská vědecká knihovna v Liberci, <http://www.kvkli.cz/o-knihovne/zakladni-o-knihovne/vyrocní-zpravy.html> (Staženo 7.3.2015).

charakterizována jako „základní škola s rozšířenou výukou jazyků“⁸⁴. Své prostory pro vystoupení či výstavy s německou tematikou v rámci tzv. PASCH-Wochen/PASCH-Tage poskytla KVK v září 2011⁸⁵ a říjnu 2012⁸⁶.

Dne 4. října 2012 byla v rámci zakončení PASCH-Tage zahájena výstava „Freiheit und Liebe“ pořádaná Velvyslanectvím Spolkové republiky Německo v Praze (velvyslanectví), která je součástí kampaně www.sprechtime.cz. Tento projekt byl realizován na podporu německého jazyka v České republice. Výstava trvala od 4. -30. října 2012 a byl v ní věnován prostor literatuře z oblasti pohraničí. V dřívějších letech se knihovna účastnila také cyklu akcí s názvem *Česko-německé kulturní jaro – Prager Kulturfrühling*. V roce 2007 byl tento festival organizován velvyslanectvím ve spolupráci s Goethe Institutem a Českými centry.⁸⁷ Knihovna v rámci tohoto cyklu pořádala např. autorské čtení či divadelní vystoupení (viz. *Přehled česko-německých aktivit*, kategorie *Jiná česko-německá spolupráce*, příloha č. 3).

Mezi další významné projekty lze řadit *Dny české a německé kultury*. V dnešní době jeden z největších kulturních projektů organizovaný Nadací Brücke/Most-Stiftung a financovaný z největší části Česko-německým fondem budoucnosti. Začátky tohoto kulturního festivalu lze datovat do roku 1999, kdy byla česká kultura prezentována v SRN ještě jako jednostranný projekt pod názvem „Tschechische Kulturtag“, a to ve spolupráci s Nadací Brücke/Most-Stiftung. Směrem do Liberce se aktivity rozrostly od roku 2006, ale již pod názvem Deutsch-tschechische Kulturtag in Dresden, Ústí nad Labem und Euregio Elbe/Labe, kdy jsou kultury obou zemí prezentovány jak na české, tak i na německé straně.⁸⁸

Knihovna není spoluorganizátorem, nýbrž plní od roku 2007 roli partnera a poskytuje své prostory k uskutečnění kulturních akcí. Seznam konaných akcí jsou k nalezení v *Přehledu česko-německých aktivit*, kategorie *Dny české a německé kultury*, viz příloha č. 3.

⁸⁴ „Schulporträts“, PASCH, <http://www.pasch-net.de/par/spo/eur/tcr/de3333852.htm> (Staženo 4.3.2015).

⁸⁵ „Veranstaltungen“, Goethe Institut, <http://www.goethe.de/ins/cz/pralhr/dlp/pas/ter/pvt/de8130725v.htm> (Staženo 4.3.2015).

⁸⁶ „PASCH-Tage“, Goethe Institut, <http://www.goethe.de/ins/cz/pralhr/dlp/pas/ter/pvt/de8779609v.htm> (Staženo 4.3.2015).

⁸⁷ „Česko-německé kulturní jaro“, Velvyslanectví Spolkové republiky v Praze, http://www.prag.diplo.de/Vertretung/prag/cs/06/Archiv/20070321__dt__cz__kulturfruehling__cz.html (Staženo 4.3.2015).

⁸⁸ Václav Kazda, „Česko-německé kulturní vztahy po roce 1945 s případovou studií Dnů české a německé kultury v Drážďanech, Ústí nad Labem a Euroregionu Elbe/Labe“ (diplomová práce, Masarykova univerzita v Brně, 2013).

Vedle spolupráce s knihovnami na území regionu Trojzemí spolupracuje KVK s knihovnou **Martin-Opitz-Bibliothek (Herne, SRN)**. Kontakt byl navázán skrze semináře a zahraniční výjezdy pracovníků knihovny. Významným partnerem je hlavně proto, že disponuje katalogem Sudetik (Germanik). Uživatelé této knihovny tak mohou neomezeně vyhledávat v tomto katalogu a vypůjčit si prameny přímo z KVK, popř. získat přístup k již digitálně zpracovaným dokumentům. Knihovna v Herne je také jeden ze sponzorů série publikací Ještědské květy, Jizerské květy a Frýdlantské květy.

Projektem nazvaný *Živá knihovna*, organizovaným **občanským sdružením LOS**, chce toto sdružení oživit město Liberec, ERN a vzbudit zájem o přímý dialog netradičním způsobem. V roce 2010 se akce konala v Liberci či německé Žitavě přímo v terénu, v březnu 2011 a 2012 se ve spolupráci s KVK přesunula přímo do její budovy. Namísto tištěných knih jsou na daném místě k dispozici osoby vyprávějící příběh. Záleží na „čtenáři“, která osoba ho zaujme a na co se zeptá. Jedná se především o osoby zastupující jednu z menšin či určitých skupin lidí v regionu. Etnikum, národnost, víra, sexuální orientace či handicap byly hlavními rysy vystupujících osob. Na projekt byly využity finanční prostředky poskytnuté skrze Národní agenturu pro evropské vzdělávací programy (NAEP), konkrétně z programu Grundtvig na podporu vzdělávání dospělých v rámci operačního programu Celoživotního učení (2007-2013).⁸⁹

KVK svůj zájem nesoustředí pouze na rozvoj česko-německých vztahů a pořádání kulturních akcí pro zájemce o německou kulturu. S novou koncepcí se od roku 2002 soustředí na poskytování multikulturních knihovnických služeb. S tímto cílem souvisí i cyklus zvaný *Prolínání kultur*, v rámci něhož byly od roku 2003 pravidelně pořádány tematické večery či odpoledne, kde zástupci konkrétní menšiny představovali historii, zvyky, tradice. Menšinám je tak nabízen prostor pro jejich prezentaci a možnost snadnějšího začlenění do společnosti. Veřejnosti se tak otvírají nová poznání a porozumění, což je v ideálním případě jedna z cest k rovnému přístupu. Proto byl věnován prostor např. židovské, romské, africké, ukrajinské, vietnamské, německé, rakouské, arabské kultuře, tradici Vánoc, Velikonoc, tématu smíšených manželství. V případě prezentace židovské a německé kultury byly tematické večery pořádány ve spolupráci s Židovskou obcí a německými občany, žijícími v Liberci. Knihovna spolupracuje dlouhodobě s *Multikulturním centrem Praha*, s *Centrem pro integraci cizinců* a je členem *Pracovní skupiny pro cizince, národnostní menšiny a osoby*

⁸⁹ „Živá knihovna,“ Liberecká občanská společnost o.s., <http://losonline.eu/projekty/2011/ziva-knihovna-86/> (Staženo 5.3.2015).

*ohrožené sociálním vyloučením.*⁹⁰ Multikulturní centrum Praha ve své publikaci *Veřejné knihovny a jejich role v multikulturní společnosti* uvádí KVK a *Prolínání kultur* jako jednu z inspirací pro to, jak vytvořit multikulturní knihovnu.⁹¹

V neposlední řadě bych ráda zmínila **rakouskou knihovnu**, která se také nachází v prostorách KVK. Tato knihovna byla zřízena rakouským Spolkovým ministerstvem zahraničních věcí. Stejně jako s Goethe Institutem v případě česko-německých vztahů, spolupracuje KVK s tímto ministerstvem v rámci česko-rakouských vztahů. Sice tato česko-rakouská spolupráce nezapadá do konceptu bakalářské práce o česko-německých vztazích, nelze však opomenout, že pro případné zájemce o německou literaturu je nutné počítat i s německy psanými knihami, byť v rámci rakouské knihovny.

3.3 Média a propagace

Instituce Krajské vědecké knihovny se prezentuje v tištěné formě a elektronicky. Nejzásadnější roli hraje v dnešní době oficiální web knihovny⁹² dostupný ve třech jazykových verzích (ČJ, NJ, AJ). Obsahuje veškeré informace o instituci a kulturním dění. Potencionální i zkušený návštěvník může prostřednictvím kontaktního formuláře knihovnu kontaktovat a zasílat podněty. K dispozici jsou taktéž emailové adresy a telefonní čísla na pracovníky knihovny. Nároky moderní doby a nutnost elektronické propagace si knihovna plně uvědomuje. Od roku 2010 má proto profil na sociální síti Facebook⁹³, který využívá hlavně k propagaci kulturních akcí ve formě konkrétních pozvánek, tedy vytvořením události s popisem akce, grafickou pozvánkou a možností potvrzení účasti uživateli Facebooku. Bez možnosti potvrzení účasti mohou být pozvánky zobrazeny i jedinci, kteří facebookový profil nemají.

V tištěné formě a od ledna 2011 vychází on-line obsáhlý knihovnický časopis Světlik (neboli Svět libereckých knihoven). Je to čtvrtletník zpravující návštěvníky o plánovaných akcích v knihovně, literatuře a příspěvcích o různých kulturních a knihovnických tématech. Vedle Světliku vychází pravidelně každý měsíc E-zpravodaj zasílaný zájemcům emailem nebo dostupný pouze on-line. Oproti čtvrtletníku jsou zde prezentovány pouze akce připravované a konající se v příštím měsíci, dále pak novinky

⁹⁰ Blanka Konvalinková (Ředitelka Krajské vědecké knihovny v Liberci), osobní rozhovor, 30. března 2015.

⁹¹ Blanka Konvalinková, „Multikulturní aktivity českých veřejných knihoven“, in *Knihovny pro všechny: Role veřejných knihoven v multikulturní společnosti*, ed. Barbora Hořanová et al. (Praha: Multikulturní centrum Praha o.s., 2005), 72-77.

⁹² Krajská vědecká knihovna v Liberci, Oficiální webové stránky, www.kvkli.cz (Staženo 30. března 2015).

a služby knihovny. Měsíční zpravodaj zároveň doporučuje literaturu ke čtení nebo připomíná významné osobnosti ovlivňující literaturu celosvětově v sekci zvané Kalendárium.

Knihovna svůj program a povědomí o připravovaných kulturních akcích šíří také pomocí plakátů, letáků nebo rozesílá pozvánky přímo cílovým skupinám. Knihovna udržuje úzkou spolupráci s Gymnáziem F. X. Šaldy, především s jeho německým oddělením a s Technickou univerzitou v Liberci, především s Fakultou přírodovědně-humanitní a pedagogickou. Účast studentů obou škol na česko-německých kulturních akcích bývá občas součástí výuky.

V roce 2011 byl při příležitosti konané konference euroregionálních knihoven vytvořen polskou stranou euroregionu společný web⁹⁴ euroregionálních knihoven. Tento web měl pravděpodobně sloužit jako společná platforma pro uživatele euroregionálních knihoven. V aktualizaci těchto webových stránek bohužel nebylo pokračováno, zůstává zde pouze obsah z roku 2011.

3.4 Přehled česko-německých aktivit a jeho zhodnocení

Jedním z vytyčených cílů bylo sestavení přehledu česko-německých aktivit, které Krajská vědecká knihovna v Liberci pořádá nebo kterých se aktivně či pasivně účastní. Přehled česko-německých aktivit – příloha č. 3, je rozdělen do 5 částí, resp. tabulek, uvádějící výčet aktivit v rámci různých kategorií, kterými jsou: *EUREX* – tabulka č. 1, *Goethe Institut* – tabulka č. 2, *Dny česko-německé kultury* – tabulka č. 3, *Jiná česko-německá spolupráce* – tabulka č. 4, *Knihovní přírůstky* – tabulka č. 5. Sběr dat pro přehled je vymezen na období od roku 2000 do roku 2014, přičemž kategorie *EUREX* zahrnuje také roky 1997, 1998 a 1999. Bylo tak rozhodnuto z toho důvodu, že oproti ostatním kategoriím byly činnosti v rámci skupiny *EUREX - Knihovny* vykazovány ještě před výstavbou nové budovy a v přehledu mohou posloužit jako údaj reflektující intenzitu a tendenci česko-německé spolupráce, a to zejména při srovnání s daty po roce 2000. V této sekci nejsou záměrně uváděna pravidelná setkání *EUREX – Knihovny* konající se čtyřikrát ročně, jsou již detailně popsány v kapitole *V rámci instituce Euroregionu Neisse – Nisa - Nysa* a patří k pravidelně se opakujícím

⁹³ „Knihovna Liberec,“ Sociální síť Facebook, <https://www.facebook.com/knihovnaliberec> (Staženo 30. března 2015).

⁹⁴ Knihovny Euroregion Neisse-Nisa-Nysa, Oficiální webové stránky, <http://biblioteki-euro.biblioteki-euroregion-nysa.eu/> (Staženo dne 4. dubna 2015).

událostem. Při vyhodnocování tendence a intenzity je s nimi ovšem počítáno. Naopak kategorie zahrnující *Dny české a německé kultury* má kratší historii. Spolupráce započala v roce 2007, proto nejsou předešlé roky nijak zmiňovány. Vzhledem k tomu, že konané akce v rámci ročníků vždy vykazovaly stejné rysy, tzn. místo konání, účastníci i financování, je tento údaj uváděn pouze v hlavičce jednotlivého ročníku s platností pro všechny uvedené kulturní akce v tom roce. Kategorie *Knihovní přírůstky* slouží jako statistika o celkovém ročním přírůstku literatury a ročního přírůstku německé literatury.

Zmíněné kategorie vždy obsahují název projektu; datum konání popř. dobu realizace projektu; participující strany; obecný popis, pokud je třeba; údaj o cílové skupině a způsobu financování, pokud byl dohledán. Dle původního záměru měl přehled obsahovat také údaje o počtu zúčastněných. Bohužel ne u všech akcí bylo možné tuto informaci zjistit, u akcí jako jsou výstavy se účast velice špatně měří. Výstavu mohla vidět každá osoba, která navštívila budovu knihovny. Proto byl tento údaj v průběhu sběru dat vyřazen, a to z důvodu nekompletních podkladů či zdrojů, které tuto informaci neobsahovaly, popř. informace v minulosti nikdy zaznamenána nebyla.

Je důležité poznamenat, že v seznamu může v období vytyčených čtrnácti let nějaký údaj chybět, a že tento přehled nemusí zahrnovat veškerou česko-německou činnost. Při sběru dat se ukázalo, že ne u všech projektů lze získat úplné informace tak, aby bylo možné stoprocentně objektivně hodnotit vývoj česko-německé spolupráce. Cílem bylo sestavit pokud možno co nejkompaktnější seznam, aby bylo možné vyzorovat jistou pravidelnost, intenzitu a tendenci vývoje. Údaje byly čerpány z Výročních zpráv a Zpráv o činnosti Krajské vědecké knihovny z období 2000 – 2014; z interních dokumentů ředitelky Blanky Konvalinkové; z interních dokumentů Bärbel Wienrich; z webových stránek Svazu knihovníků a informačních pracovníků České republiky (SKIP)⁹⁵ - z dokumentů s názvem *Zahraniční spolupráce v Krajské vědecké knihovně v Liberci a v Libereckém regionu* za období 2005, 2006, 2007, 2008, 2009 a 2010; z oficiálních webových stránek KVK (www.kvcli.cz); z publikace *20 let přeshraniční spolupráce v Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa*⁹⁶ a brožury *Eurex – Klíčové*

⁹⁵ Svaz knihovníků a informačních pracovníků, Oficiální webové stránky, <http://www.skipcr.cz/> (Staženo 4. dubna 2015).

⁹⁶ Bärbel Wienrich a Blanka Konvalinková, „Knihovny,“ in *20 let přeshraniční spolupráce v Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa*, ed. Mirosław Zdułski, (Jelenia Góra: Wydawnictwo AD REM, 2011), 112.

slovo *Euroregionu Nisa* ⁹⁷. Seznam zkratek užitých v tabulkách a seznam zdrojů jsou uvedeny v popisu přílohy č.3.

3.5 Vyhodnocení česko-německé spolupráce Krajské vědecké knihovny v Liberci

Jak je uváděno v kapitole *EUREX – Knihovny*, česko-německá spolupráce v oblasti knihovnictví má své kořeny v roce 1993. První viditelné počiny pokládající základ dnešní spolupráci v rámci EUREXu lze pozorovat v roce 1998, kdy se konala první mezinárodní konference euroregionálních knihoven a následně byla založena pracovní skupina *EUREX – Knihovny*. Z přehledu v období 1997 až 2000 je viditelné, že tato přeshraniční spolupráce fungovala na bázi konferencí a vydávání sborníků, popř. publikací mapující síť euroregionálních knihoven. Toto lze vyhodnotit jako první interní meziknihovní spolupráci s vedlejším cílem ukázat veřejnosti euroregionální síť knihoven, např. díky trojjazyčným sborníkům. Je nutno zohlednit také výstavbu nové budovy, která trvala od roku 1996 až do roku 2000, resp. do 2001, a byla pro českou stranu prioritou. Z celkové tabulky a dat uvedených v kapitole *V rámci instituce Euroregionu Neisse – Nisa – Nysa* se od roku 1998 lze konstatovat, že se postupně vybuďovala stabilní spolupráce založená na pravidelných setkáních, konferencích a projektech, které se buď opakují (viz výtvarná soutěž Krakonoš / Krabat), nebo jsou pořádány zcela nově. Z aktivit *EUREX – Knihovny* lze pozorovat pravidelnost a rozmanitost témat či systematičnost. Tyto rysy lze uvést na následujícím příkladu. Pracovní skupina se zaměřila na konkrétní oblast (např. lidové zvyky v ERN) v roce 2010 a zasvětila tomu dvouletou práci s konkrétními komplexními výstupy v roce 2011 (povídky, kresby, výstavy, kniha). Z dlouhodobé spolupráce je patrné, že meziknihovní spolupráci lze řadit mezi zaběhlý proces. Fakt, že je taková spolupráce možná, a její tendence pravidelná a neupadající lze přičítat finanční podpoře, kterou lze čerpat z fondů Evropské unie díky podávaným projektům skrze instituci ERN. V neposlední řadě je však zřetelně podmíněn nadšením odborných pracovníků. Na základě zjištění popsanych v mé práci je tendence v průběhu let spíše rostoucí a to z důvodu „objemu“ projektů. Zatímco Literární putování patří k menším projektům, Česko-saská síť

⁹⁷ Euroregion Neisse-Nisa-Nysa, *Eurex – Klíčové slovo Euroregionu Nisa* (autor, vydavatel, rok vydání neuveden).

knihoven je obsáhlý, finančně náročný projekt s delší dobou trvání a větším přínosem pro veřejnost, např. bezplatné meziknihovní výpůjčky.

Již vybudovanou tradici má také spolupráce přesahující hranice regionu Trojzemí, sahající do euroregionu Egrensis. Díky poskytnutí prostor knihovny pro kulturní akce festivalu Dny české a německé kultury financované Nadací Brücke/Most-Stiftung, je tento festival šířen i do Liberce. Festival v regionu pořádá v průměru 5 kulturních akcí ročně, což dokazuje stabilní tendenci. Některé akce jsou pořádané ve spolupráci s knihovnou a reflektují tradice regionu, např. Horní Lužice (2014), Večer lužickosrbské literatury (2013), Podstávkové domy v Libereckém kraji a Euroregionu Nisa (2010), Sudetské osudy (2007).

Spolupráce s Goethe Institutem započala v období po otevření nové budovy knihovny v roce 2001, a to darem německé literatury. Za období roku 2002 není ve výročních zprávách žádná zmínka o spolupráci. Od roku 2003 započal institut finančně přispívat na nákup knih, čímž započala vznikat malá německá knihovna s označením Goethe Institut. V tomtéž roce se konalo první autorské čtení a pracovníci knihovny se mohli s podporou institutu účastnit konferencí nebo česko-německých setkání. Přehled jasně znázorňuje, že rok 2003 byl pro spolupráci zlomový. Příspěvek či knižní dary se staly každoroční podporou ze strany institutu, stejně jako výstavy a autorská čtení.

Ve vztahu s Goethe Institutem plnila a stále plní knihovna funkci tzv. ambasadora. Jinými slovy šíří německou kulturu skrze kulturní akce a oddělení německé knihovny Goethe Institutu. Nabídka kulturních aktivit vůči veřejnosti byla rozšířena o Klub německého filmu v roce 2008, kdy zpravidla jedenkrát za měsíc byl promítán německý film. Promítání filmů se stalo oblíbenou stabilní kulturní akcí po celou zkoumanou dobu do roku 2014. Ve zdrojích (Výročních zprávách) o financování či knižních darech institutu vůči knihovně přestala být zmínka od roku 2010. Ředitelka knihovny však potvrdila, že od roku 2010 obdrží knihovna na nákup knih v průměru ca. 500 € ročně. Spolupráci s institutem a její tendenci lze tedy pozorovat z několika úhlů. Příspěvky na nákup knih mají sestupnou tendenci. Lze se domnívat, že v prvotních letech byl vytyčen cíl, vybavit novou knihovnu v Liberci německou literaturou. Sama KVK má ovšem relativně vysoký přírůstek německy psané literatury (díky rakouské knihovně a vlastním nákupům), nehledě na to, že jako příhraniční knihovna disponuje speciálním fondem Germanik (Sudetik), který lze z části řadit do kategorie německé literatury. Je nutné podotknout, že pořádání výstav, autorská čtení a promítání filmů v rámci Klubu německého filmu mají svou tradici a intenzitu, konání lze hodnotit jako

pravidelné se stabilní tendencí. Kulturní akce pořádané Goethe Institutem mají přidanou hodnotu v tom, že nejsou určeny pouze pro veřejnost, nýbrž je zde cíleně spolupracováno s Gymnáziem F.X.Šaldy a katedrou německého jazyka Technické univerzity v Liberci, pro jejíž studenty jsou akce knihovny a institutu kulturně - vzdělávací.

Kategorie *Jiná česko-německá spolupráce* zahrnuje aktivity, které nespádají pod kategorie zmíněné výše, jsou iniciovány buď přímo samotnou knihovnou, nebo jiným partnerem. Od roku 2000, resp. 2001 byla frekvence aktivit mírně rostoucí, jedná se většinou o účast na odborných seminářích, pořádání výstav s česko-německou tematikou. Od roku 2006 lze pozorovat větší participaci knihovny na organizaci akcí (př. Mezinárodní novinářský kongres), v roce 2007 pak intenzita pořádání kulturních akcí viditelně stoupla, co do počtu se zdvojnásobila, jednalo se především o výstavy. Po úspěšném roce 2007 frekvence zeslábla a knihovna soustředila pozornost na jiný druh aktivit než výstavy. Započala participovat např. na vydání antologií německy píšících autorů: Ještědské květy (2008); Jizerské květy (2011); Frýdlantské květy (2014), Ploučnické květy (plánované vydání 2015) nebo projektu Books 21 (2010) s výstupem Živá knihovna (2012). Je tedy evidentní, že nabídka aktivit veřejnosti i participace knihovny byla rozšířena o nové projekty a aktivity, byť tendence co do počtu slábla, nejvíce pak v roce 2013. Rok 2014 znamenal opět posílení v česko-německé spolupráci a aktivity se jeví jako rozmanité.

4 Reflexe tisku

Zkoumanými objekty v této kapitole jsou články, které byly hledány v českém a německém tisku. Jako zdroje byly vybrány hlavně internetové on-line databáze Factiva⁹⁸ a Newton Media Search⁹⁹. V první části kapitoly jsem se zaměřila na kvantitativní analýzu databáze Newton Media Search, kde byly hledány články mezi českými celostátními, regionálními a odbornými deníky, novinami i periodiky. V následné kvalitativní analýze byly vybrány české články související úzce s tématem, které byly hodnoceny dle určitých kritérií jako např. věrohodnost zdroje, obsahové sdělení, charakter článku nebo možný záměr. Stejnými metodami byly v druhé části kapitoly hledány a analyzovány zprávy v mezinárodní databázi Factiva obsahující články německé.

Vzhledem k více jak dvacetiletému trvání přeshraniční česko-německé spolupráce bylo třeba vymezit konkrétní časový úsek od doby vzniku instituce Euroregionu Nisa, popř. vybrat významnou událost v tomto období. Pro reflexi tisku bylo zvoleno otevření nové liberecké knihovny a synagogy ze dne 9. listopadu 2000 představující završení dlouho realizovaného projektu. Toto datum taktéž připomíná den Křišťálové noci známé pro nacisty páchaným protižidovským pogromem a vypalováním židovských synagog. Časový úsek byl vymezen na období mezi 1. listopadem a 30. listopadem 2000 s cílem zachytit vývoj charakteru článků před a po otevření komplexu knihovny. Hlavním cílem této kapitoly je zkoumat a porovnat znázornění kulturní události v českém a německém tisku v určitém časovém úseku. Vystává tak zásadní otázka, zda a jak je prezentován v médiích mezinárodní význam projektu a jaká míra důležitosti je mu přikládána v jednotlivých periodikách.

⁹⁸ Factiva, Oficiální webové stránky, <https://global-factiva-com.ezproxy.is.cuni.cz/sb/default.aspx?lnep=hp> (Staženo 29.7.2014).

⁹⁹ Newton Media Search, Oficiální webové stránky <http://mediasearch.newtonmedia.cz.ezproxy.is.cuni.cz/index.php> (Staženo 29.7.2014).

4.1 Český tisk

4.1.1 Kvantitativní analýza

V databázi *Newton Media Search* byly příspěvky hledány prostřednictvím klíčových slov „knihovna“, „Liberec“, „synagoga“ a „Stavba smíření“. Z kombinací slov „knihovna“ a „Liberec“ bylo nalezeno 78 příspěvků. Spojení „Liberec“ a „synagoga“ ukázalo 42 příspěvků, z nichž 17 bylo totožných s články z předešlé kombinace a pouze dalších 18 se ukázalo být relevantními. Poslední hledané slovní spojení „Stavba smíření“ se v této kombinaci vyskytovalo nejčastěji, a to v 57 příspěvcích, z nichž se 38 příspěvků shodovalo s již nalezenými a zůstalo tak 19 článků vhodných pro účel reflexe. Celkově tak bylo nalezeno 78 příspěvků. Detailní analýzou bylo vybráno 52 článků, které se přímo dotýkají tématu a jež jsou přímo relevantní pro kvalitativní analýzu.

V regionálním deníku *Liberecký den*¹⁰⁰ bylo otevření nové knihovny a synagogy sledováno nejčastěji, a to prakticky denně. V jiných regionálních novinách byla událost registrována a čtenářům představena na obecné úrovni. Z celostátních deníků bylo toto téma nejvíce reflektováno v Mladé frontě DNES, především v příloze pro liberecký kraj či severní Čechy. V dalších celostátních novinách jako jsou Lidové noviny, Hospodářské noviny či Právo se ve vymezeném časovém období čtyř týdnů objevilo celkem 7 příspěvků. Kromě denního tisku se téma objevilo také v týdenících Reflex nebo Týden řadících se do celostátních časopisů. Kvantitativní srovnání, tedy celkový počet nalezených relevantních příspěvků v daném periodiku / časopise lze sestupně a s ohledem na nalezené příspěvky seřadit následovně:

- Liberecký den (23),
- Mladá fronta DNES – Liberecký kraj (11),
- Zemské noviny/Slovo¹⁰¹ (5),
- Právo (4),
- Lidové noviny (2),
- Jiné regionální deníky (4),
- Hospodářské noviny (1),
- Týden (1),

¹⁰⁰ Dnes pod názvem Liberecký deník, Oficiální webové stránky, <http://liberecky.denik.cz/> (Staženo 29.7.2014).

- Reflex (1).

4.1.2 Kvalitativní analýza

„Před otevřením knihovny“

První článek v českém tisku ve vymezeném časovém období vyšel 2. listopadu 2000. Obsahová část příspěvků se měnila v závislosti na blížící se události konající se 9. listopadu 2000, přičemž dne 8. listopadu 2000 byly vydány nejzajímavější zprávy. Články v regionálním tisku vykazovaly na začátku listopadu spíše populistický až výstražný charakter, kdy se podstata slavnostního otevření přesunula do pozadí a titulky v podobě populárních hesel měly pravděpodobně přitahovat pozornost na provázející problémy. Tyto znaky vykazuje např. článek „Stane se devátý listopad pro Liberec procházkou peklem?“¹⁰². Den 9. listopad 2000 byl veřejnosti představován jako den případného neklidu¹⁰³, a to kvůli plánovanému otevření židovské synagogy, konání fotbalového zápasu doprovázeného zástupy fanoušků Ultras a nahlášeného setkání extremistických republikánů ve stejný den. Většina příspěvků zpravovala o dopravních omezeních¹⁰⁴ a bezpečnostních opatřeních Policie¹⁰⁵. Vedle alarmující vlny článků byla kulturní část slavnostního dne odkryta pouze v jediné zprávě „V knihovně se bude večer tančit“¹⁰⁶.

Zájem médií vystupňoval 8. listopadu, kdy se detailní popis připravované akce a představení projektu knihovny se synagogou objevil v celostátním tisku. Zásadní článek Lidových novin "V Liberci se zítra otevírá Stavba smíření"¹⁰⁷ přináší informace o konceptu a smyslu stavby, architektuře či spojení se synagogou a čtenáři tak poskytuje ucelenou představu. Mladá fronta DNES se oproti tomu věnuje výjimečnosti nové synagogy¹⁰⁸. V článku s názvem „Před 62 lety nacisté vypálili libereckou synagogu“¹⁰⁹ je čtenáři zprostředkovan popis historie liberecké synagogy a židů žijících v Liberci, což je na novinový článek nezvykle detailní. Poprvé je zde poukázáno na význam v česko-

¹⁰¹ Deníky *Slovo* a *Zemské noviny* obsahovaly ve většině případů totožné příspěvky. Pro účel analýzy byl ze dvou identických příspěvků uveden pouze jeden a při vyhodnocení četnosti článků v denících jsou *Slovo* a *Zemské noviny* považovány za jeden deník.

¹⁰² Marek Kanaloš, „Stane se devátý listopad pro Liberec procházkou peklem?“, *Liberecký den*, 2.11.2000.

¹⁰³ Barbora Silná, „Na pět stovek policistů se bude snažit zkrotit v Liberci liverpoolské rowdies“, *Právo*, 3.11.2000.

¹⁰⁴ Marek Kanaloš, „Ve čtvrtek je nejlepší nechat auto doma“, *Liberecký den*, 7.11.2000 a „Omezení začínají dnešním dnem“, *Liberecký den*, 6.11.2000.

¹⁰⁵ Marek Kanaloš, „Stane se devátý listopad pro Liberec procházkou peklem?“, *Liberecký den*, 2.11.2000 a Miloslav Cihlář, „První stožár u Nisy byl již instalován“, *Liberecký den*, 3.11.2000.

¹⁰⁶ „V knihovně se bude večer tančit“, *Liberecký den*, 3.11.2000.

¹⁰⁷ Marek Vodička, „V Liberci se zítra otevírá Stavba smíření“, *Lidové noviny*, 8.11.2000.

¹⁰⁸ „Židé mají zpět tóru“, *Mladá fronta DNES*, 8.11.2000.

¹⁰⁹ Luboš Příhoda, „Před 62 lety nacisté vypálili libereckou synagogu“, *Mladá fronta DNES*, 8.11.2000.

německých vztazích citováním části proslovu bývalého spolkového prezidenta Romana Herzoga z každoročního Česko-německého diskusního fóra z roku 1998 v Drážďanech: „Velká státněpolitická gesta mohou být důležitá. Avšak ještě důležitější jsou iniciativy, které vycházejí od samotných občanů. Stavba knihovny na pozemku dřívější, v roce 1938 spálené synagogy je takovýmto cestu ukazujícím příspěvkem k česko-německým vztahům. Neznám žádnou jinou iniciativu, která s takovou povzbuzující symbolikou připomíná - a doufejme i oživuje - po staletí uchovanou a jen v jednom hrozném desetiletí zničenou symbiózu mezi Čechy a Němci, křesťany a Židy.“¹¹⁰

Mezi doposud vydávanými články varujícího rázu se objevuje v lokálním deníku *Liberecký den* výjimka: „NKÚ: Vědecká knihovna s poměrně čistým štítem“¹¹¹. V rámci diskutovaného tématu autor seznamuje veřejnost s novou zprávou Nejvyššího kontrolního úřadu České republiky (NKÚ), kde je z velké části objasněno obvinění vedení knihovny ze špatného zacházení s finančními prostředky na výstavbu komplexu: „Z tohoto pohledu lze konstatovat, že vedení liberecké knihovny vyšlo oproti ostatním stavbám z kontroly s poměrně čistým štítem, což nelze tvrdit o Ministerstvu kultury. Kontrola neprokázala žádné neoprávněné použití prostředků státního rozpočtu.“¹¹² Dnes lze na tento článek nahlížet jako na pravdivý, objektivní zdroj informací (faktů) s pravděpodobnou snahou pomoci bulvárně pošpiněnému projektu. Jak se později prokázalo v soudním vyšetřování v roce 2005, vedení knihovny bylo z obvinění ze zneužití finančních prostředků zproštěno. Redaktor Jan Šebelka je znám svou angažovaností v boji proti korupci a podávání objektivních informací o libereckých kauzách.

„Den otevření“

V den slavnostního otevření se v regionálním i státním tisku objevovaly články obsahově podobné zahrnující povětšinou obecný, hrubý popis projektu, který byl doplněn o dojmy z první návštěvy komplexu. Knihovna je charakterizována jako „velkolepá a moderní“¹¹³, „jedna z nejmodernějších knihoven ve střední Evropě“¹¹⁴ nebo jako „knihovna třetího tisíciletí“¹¹⁵. Nechyběly také důležité informace o

¹¹⁰ Luboš Příhoda, „Před 62 lety nacisté vypálili libereckou synagogu“, *Mladá fronta DNES*, 8.11.2000.

¹¹¹ Jan Šebelka, „NKÚ: Vědecká knihovna s poměrně čistým štítem“, *Liberecký den*, 8.11.2000.

¹¹² Jan Šebelka, „NKÚ: Vědecká knihovna s poměrně čistým štítem“, *Liberecký den*, 8.11.2000.

¹¹³ „Stavba smíření je po letech nejistoty dokončená“, *Mladá fronta DNES*, 9.11.2000.

¹¹⁴ Libor Tampier, „Liberec má superknihovnu za půl miliardy. Co s ní bude dál?“, *Liberecký den*, 9.11.2000.

¹¹⁵ „Liberec má knihovnu třetího tisíciletí“, *Ceskenoviny.cz*, 9.11.2000.

novodobé synagoze, které se věnovalo *Právo* nebo *Slovo*. Zdůrazněn byl význam synagogy, nikoliv pouze nejen jako modlitebního místa pro židovskou obci, ale také jako památky na oběti Holocaustu. Den slavnostního otevření byl popisován také jako velký den tehdejší ředitelky knihovny, Věry Vohlídalové.¹¹⁶ Toho dne nebyl vydán jediný článek, ve kterém by nebyla zmíněna finanční stránka projektu, přičemž bylo jméno ředitelky spojováno spíše s možnými problémy, nežli s nápady a schopnostmi projekt realizovat. O finančních neshodách polemizoval autor článku „Liberec má superknihovnu za půl miliardy. Co s ní bude dál?“¹¹⁷ Knihovna je nazývána „superknihovnou“¹¹⁸ právě kvůli výši užitých financí použitých na výstavbu. Autor zde rozebírá nejasnosti v této věci, jakožto nezájem české strany na státní i regionální úrovni, čímž nabízí jistou obhajobu a právo tak knihovnu pojmenovat: „Postoj Ministerstva kultury České republiky v průběhu uplynulých čtyř let lze charakterizovat jako zdvořilý nezájem, ze strany města chyběla zejména v období "vlády" Jiřího Ježka¹¹⁹ i ta zdvořilost.“¹²⁰ Pokládá kritickou otázku, zda se dokončená knihovna a veškeré úsilí, co bylo do projektu vloženo, do budoucna vyplatí.

„Po otevření“

Kulturní událost byla v časovém období od 10. do 30. listopadu 2000 popisována s největší frekvencí den po slavnostním otevření, a to v téměř všech uvedených médiích, včetně všech státních novin (*Mladá fronta DNES*, *Lidové noviny*, *Právo*, *Hospodářské noviny*). Nebyly opomenuty veškeré důležité údaje o stavbě, knihovně i synagoze. Vůbec poprvé o tématu zpravovaly *Hospodářské noviny*.¹²¹ Dlouho očekávaný den byl popisován jako „velká sláva“¹²² s pozitivním sdělením. Mezinárodní a interkulturní význam Stavby smíření byl dokázán vysokým počtem zahraničních návštěv. Vysvěcení synagogy vrchním zemským rabínem Karolem Sidonem se zúčastnila např. velvyslankyně státu Izrael, Erela Hadar nebo katolický duchovní ThDr. Miloš Raban.¹²³ Některé postřehy zahraničních hostů byly v tisku zveřejněny. Německý velvyslanec Hagen Graf Lambsdorff tisku sdělil: „Knihovna i synagoga jsou úchvatné, srovnatelné

¹¹⁶ „Věra Vohlídalová měla včera velký den“, *Liberecký den*, 10.11.2000.

¹¹⁷ Libor Tampier, „Liberec má superknihovnu za půl miliardy. Co s ní bude dál?“, *Liberecký den*, 9.11.2000.

¹¹⁸ Libor Tampier, „Liberec má superknihovnu za půl miliardy. Co s ní bude dál?“, *Liberecký den*, 9.11.2000.

¹¹⁹ Jiří Ježek je bývalý starosta města Liberec.

¹²⁰ Libor Tampier, „Liberec má superknihovnu za půl miliardy. Co s ní bude dál?“, *Liberecký den*, 9.11.2000.

¹²¹ „Liberci slavnostně otevřeli "stavbu smíření““, *Hospodářské noviny*, 10.11.2000.

¹²² Libor Tampier, „Liberec má superknihovnu“, *Liberecký den*, 10.11.2000.

¹²³ Libor Tampier, „Liberec má superknihovnu“, *Liberecký den*, 10.11.2000.

se špičkovými stavbami v západní Evropě.¹²⁴ Zároveň narážel na problémy spojené s českým Ministerstvem kultury a upřednostnil význam stavby před negativně vnímanými okolnostmi: „Líbí se mi, jak je knihovna prostorná. Instituce, která má obhospodařovat celý region taková být musí. Že byla dostavěna se zpožděním, nevadí. V zemi, jež se potýká s takovými problémy jako Česká republika, je úspěchem to, že vůbec byla dostavěna.“¹²⁵

Bezpečnostní opatření a abnormální přítomnost policie patřily k hlavním tématům regionálního tisku¹²⁶. Tím stejným deníkem bylo téma rázem opuštěno a bagatelizováno ve chvíli, kdy bylo jisté, že k žádným konfliktům nedošlo. Zejména pak v *Zemských novinách*¹²⁷ byly užívány provokativní a skandální titulky. Střídavě byla věnována pozornost tu více knihovně, tu synagoze. Své místo zaujal rozhovor s rabínem Karolem Sidonem¹²⁸, avšak s iniciátorkou projektu Věrou Vohlídalovou rozhovor neproběhl, byť by taková skutečnost, alespoň v regionálním tisku, mohla být očekávána. Za zmínku taktéž stojí pochybení týdeníků *Reflex* a *Týden*, jejichž články obsahovaly mylné informace, a to například, že s projektem Stavby smíření „přišel“ prezident Václav Havel a Roman Herzog¹²⁹ nebo že velkým dnem se pro Liberec stal 10. listopad.¹³⁰

Zvrat v zájmu tisku nastal s ohlášením oficiální návštěvy tehdejšího prezidenta Václava Havla datovanou k 15. listopadu 2000. Nejvyššímu českému státníkovi, který nad stavbou převzal záštitu, byla ve zvoleném časovém období věnována pozornost od 13. listopadu 2000. Zprávy o návštěvě obsahující taktéž Havlova vyjádření k projektu měly obsahově podobné rysy. První zmínka o státní návštěvě byla vydána v článku s názvem „Hlava státu navštíví důležité instituce Libereckého kraje“¹³¹ dne 13. listopadu společně s představením návštěvního harmonogramu prezidenta. Tato návštěva se v tisku odrazila pozitivně a představovala pro projekt prestiž. Prezident navštívil nejdříve synagogu: „Neznám případ, že by ve střední Evropě někdo po druhé světové válce postavil na zelené louce synagogu. Líbí se mi a jsem rád, že tento symbol smíření národů vůbec vznikl.“¹³² Další interview poskytl tisku prezident Václav Havel po návštěvě knihovny: „Není to investice s viditelným ziskem a žádný ekonom

¹²⁴ Libor Tampier, „Liberec má superknihovnu“, *Liberecký den*, 10.11.2000.

¹²⁵ „ŘEKLI O KNIHOVNĚ“, *Liberecký den*, 13.11.2000.

¹²⁶ „Pyrotechnici pečlivě prohledali knihovnu“, *Mladá fronta DNES*, 10.11.2000.

¹²⁷ „Ohrožená synagoga“, *Zemské noviny*, 10.11.2000 či Jaroslava Kočárková, „Stavbu smíření hlídali psovodi i ostřelovači“, *Zemské noviny*, 10.11.2000.

¹²⁸ Libor Tampier, „Opatnost byla na místě, tvrdí rabín Karol Sidon“, *Liberecký den*, 11.11.2000.

¹²⁹ „Stavba smíření“, *Týden*, 13.11.2000.

¹³⁰ Tomáš Feřtek, „LIBERECKÝ DEN“, *Reflex*, 23.11.2000.

¹³¹ „Hlava státu navštíví důležité instituce Libereckého kraje“, *Liberecký den*, 13.11.2000.

¹³² „Prezident navštívil Liberecko“, *Mladá fronta DNES*, 16.11.2000.

nespočítá její rentabilitu. Je to ale důležitý vklad do budoucnosti.¹³³ K choulostivému tématu, o které se tisk zajímal ve výše zmíněných článcích, se prezident Václav Havel vyjádřil následovně: „Peníze na knihovnu nešly pouze z rozpočtu ministerstva kultury. Upřímně řečeno, neznám stavbu, jež by nepřekročila svůj rozpočet.“¹³⁴ Tehdejší prezident tak svou návštěvou a výroky posílil význam své záštity, což si tisk nedovolil kritizovat.

Na konci listopadu byla v Mladé frontě DNES¹³⁵ a Libereckém dni¹³⁶ představena první konaná kulturní událost v novodobé synagoze. Prostřednictvím výstavy obrazů a grafik z koncentračního tábora Terezín a židovskou tematikou tak měla být přiblížena veřejnosti minulost obětí Holocaustu. Synagoga byla postavena především pro potřeby židovské obce, krátce po otevření se však ukazuje, že židovská obec přikládá určitou hodnotu tomu, aby byl veden dialog s veřejností. Oslovení probíhá mimo jiné také prostřednictvím tisku. Listopadové články završuje zmínka o uvedení knihovny do provozu pro veřejnost datovanému k lednu 2001 - po přestěhování všech knih a zdrojů.¹³⁷

4.2 Německý tisk

4.2.1 Kvantitativní analýza

Většina článků německého tisku byla čerpána především z databáze Factiva. V časovém období od 1. listopadu do 30. listopadu 2000 byly z kombinací slov „Bibliothek“, „Synagoge“ a „Liberec“ nalezeny dva články vydané 12. listopadu a 13. listopadu 2000, a to zcela identické, tudíž lze hovořit o jednom nálezu. V momentě, kdy bylo časové vymezení rozšířeno o 1 měsíc, tedy do 31. prosince 2000, byl objeven další článek vydaný 29. prosince, avšak v novinách s názvem *Schweizerzeitung Neue Zürcher Zeitung*, tudíž pro analýzu německého tisku nerelevantní. Po zadání delšího časového úseku až do konce roku 2002 byly nalezeny články věnující se návštěvě knihovny tehdejšího německého spolkového kancléře Gerharda Schrödera, nekorespondující s cílem analýzy tisku. Pro objektivnější analýzu tiskových článků jsem oslovila paní

¹³³ „Prezident Havel navštívil Stavbu smíření a synagogu“, *Zemské noviny*, 16.11.2000.

¹³⁴ Libor Tampier, „Prezident dostal jarmulku a požehnání v hebrejštině“, *Liberecký den*, 16.11.2000.

¹³⁵ „Synagoga je i výstavní síň“, *Mladá fronta DNES*, 23.11.2000.

¹³⁶ Libor Tampier, „Doprava život, doleva smrt“, *Liberecký den*, 22.11.2000.

¹³⁷ Libor Tampier, „První čtenáře pustí až v lednu“, *Liberecký den*, 8.11.2000.

Bärbel Wienrich, projektovou manažerku kulturního a vzdělávacího centra v Löbau¹³⁸, která v rámci spolupráce euroregionálních knihoven zastupuje německou stranu. Paní Bärbel Wienrich poskytla určité množství materiálů, díky čemuž jsem získala přístup k novinovým článkům, které databáze Factiva neobsahuje. Mezi jediný pramen věnující se tématice otevření liberecké knihovny a synagogy lze řadit lokální deník regionu Horní Lužice (Oberlausitz) „Die Sächsische Zeitung“ pro města Löbau nebo Zittau, z něhož byl použit jeden článek. Další německý příspěvek pochází z knihy „Na houpačce nejen s knihovnou“¹³⁹, ve které byl roku 2007 otištěn novinový výstřižek. Celkem byly analyzovány tři články deníků *Sächsische Zeitung* a *Allgemeiner Deutscher Nachrichtendienst*, které plní lokální funkci.

4.2.2 Kvalitativní analýza

Německé příspěvky lze charakterizovat jako soustavu informací věnující se Stavbě smíření a s ní souvisejícím okolnostem. Jak vyplývá z povahy článku „Knihovna, synagoga a místo setkávání – „Stavba smíření“ v Liberci“¹⁴⁰, lze charakterizovat soustavu informací jako detailní a objektivní. V článku je např. vysvětleno, kdo je Věra Vohlídalová.¹⁴¹ Cíl je jasně definován, význam česko-německých vztahů je silně zdůrazňován, což je dokázáno na povaze informací, které jsou zde uvedeny, např. záštita prezidentů obou zemí, založení fondu Germanik v knihovně, finanční podpora ze strany Spolkové republiky Německo nebo kulturní význam synagogy. „Skandální“ témata byla zmíněna okrajově, přičemž byl použit výrok vrchního zemského rabína Sidona: „Být optimistou nás nezprošťuje povinnosti k opatrnosti“¹⁴². Článek s názvem „Ve stavbě smíření je každý doma“¹⁴³ lze řadit mezi objektivní zdroj informací pro německé občany zprostředkující pravdivé informace. Důraz je kladen na představení iniciátorky projektu, popis prostor komplexu knihovny a synagogy, funkci a historickým souvislostem. Návštěva českého prezidenta Václava Havla byla dalším důležitým tématem, kterému byla v německém tisku věnována pozornost. Vedle důležitých údajů o stavbě byl zveřejněn krátký úryvek z prezidentova proslovu, který je zasazen do mezinárodní roviny, čímž je poukázáno na důležitost a

¹³⁸ Kultur- und Weiterbildungsgesellschaft Löbau se nachází v německé části území Euroregionu Nisa.

¹³⁹ Věra Vohlídalová, *Na houpačce nejen s knihovnou*, Nakladatelství Bor, 2007.

¹⁴⁰ Překlad z originálu: Günter Gensicke, „*Bibliothek, Synagoge und Begegnungszentrum - „Bau der Versöhnung“ in Liberec*“, Allgemeiner Deutscher Nachrichtendienst, 12.11.2000.

¹⁴¹ Günter Gensicke, „*Bibliothek, Synagoge und Begegnungszentrum - „Bau der Versöhnung“ in Liberec*“, Allgemeiner Deutscher Nachrichtendienst, 12.11.2000.

¹⁴² Günter Gensicke, „*Bibliothek, Synagoge und Begegnungszentrum - „Bau der Versöhnung“ in Liberec*“, Allgemeiner Deutscher Nachrichtendienst, 12.11.2000.

prestiž projektu v česko-německých vztazích: „Ještě si dobře vzpomínám na to, když jsem převzal záštitu společně s tehdejšíím německým spolkovým prezidentem Romanem Herzogem 30. října 1995 v Drážďanech. Dnes jsem hluboce ohromen, čeho bylo za podpory mnoha partnerů dosaženo. Líbí se mi, jak rychle se stala (Necht' se stane) „Stavba smíření“ živým místem porozumění mezi národy.“ „(Ich erinnere mich noch gut daran, wie ich am 30. Oktober 1995 in Dresden gemeinsam mit dem damaligen deutschen Bundespräsidenten Roman Herzog die Schirmherrschaft übernahm. Heute bin ich tief davon beeindruckt, was hier mit Unterstützung von vieler Partner geschaffen wurde. Möge dieser „Bau der Versöhnung“ recht schnell zum lebendigen Ort des Verständnisses zwischen den Völkern werden.)“¹⁴⁴ Zajímavé na německých člancích je užití německého pojmenování „Reichenberg“ namísto „Liberec“, jehož užívání se zdá být mezi německými občany vzhledem k historickým souvislostem stále hojně používané.

4.3 Zhodnocení a srovnání poskytování informací českého a německého tisku

Srovnáme-li zprávy z tisku českého a německého, vychází na povrch hned několik rozdílů. Důležitou na pohled nejvíce zřejmou roli hraje kvantita, přičemž ve zvoleném časovém úseku převyšuje počet českých článků nad počtem článků německých. Dominantní výskyt českých článků je zapříčiněn hlavně tím, že se jedná o projekt na českém území Euroregionu Nisa. Nelze však opomenout spíše bulvární charakter některých českých článků a vysokou mediální pozornost věnovanou bezpečnostním opatřením, což mělo za následek časté opakování „senzačních“ informací, tudíž nárůst jejich počtu. Lze uvést např. články: „Ohrožená synagoga“¹⁴⁵ nebo „Stavbu smíření hlídali psovodi i odstřelovači“¹⁴⁶. Tento fakt je zapříčiněn výskytem článků s tendencí doplňovat to důležité, objektivní, o to nedůležité, a cílit tak pozornost čtenáře spíše na lokální problémy než na mezinárodní význam.

Charakteristika českých příspěvků se měnila v závislosti na fázi zvoleného časového období. První fázi lze charakterizovat jako fázi očekávání, které vystupňovala v osmi dnech před samotným otevřením. Články obsahově vykazovaly spíše obecnost a

¹⁴³ Překlad z originálu: Andreas Rook, „Im Bau der Versöhnung ist jeder zu Hause“, Sächsische Zeitung, 28.12.2000.

¹⁴⁴ „Vaclav Havel war tief beeindruckt“, Sächsische Zeitung, November 2000.

¹⁴⁵ „Ohrožená synagoga“, Zemské noviny, 10.11.2000.

¹⁴⁶ „Jaroslava Kočárková, „Stavbu smíření hlídali psovodi i ostřelovači“, Zemské noviny, 10.11.2000.

povrchnost, kdy byly přípravy na slavnostní otevření knihovny hodnoceny médii jako přehnané. Období mezi 9. listopadem a 30. listopadem 2000 by mohlo být hodnoceno jako fáze „odkrývání“ dosavadní práce. Nové podněty pro tisk nastaly například ve spojitosti se zahraničními návštěvami. S těmito impulsy se tak občas objevily články zasazující projekt také do mezinárodní roviny obsahující informace hlubšího charakteru. Byly tak citovány části proslovů nebo jednotlivé výroky významných návštěvníků poskytující další dimenzi názorů a nikoliv pouze subjektivní hodnocení autorů příspěvků. Vedle knihovny tak vstoupila do popředí také kulturní symbolika synagogy.

Počet německých příspěvků byl jednoznačně nižší a o to byly obsahově detailnější, delší a kvalitnější. Byly vydávány až v období po slavnostním otevření, tj. 9. listopadu 2000, a obsahovaly správná data a informace. Celý průběh byl německými médii hodnocen pozitivně. Německé články mají společné rysy celistvosti, věcnosti a poskytnutí souvislostí. Obsahově jsou orientovány na přeshraniční vztahy. Témata financování a bezpečnostních opatření, která se stala pro české žurnalisty vděčným tématem, nebylo v německém tisku shledáno za důležité, tedy kromě poznámky vrchního zemského rabína Sidona. S financováním projektu bylo spojováno jméno tehdejší ředitelky Věry Vohlídalové. Ačkoliv stála za konceptem, realizací, sháněním sponzorů a finančních prostředků na projekt knihovny, což v německém tisku bylo oceňováno, česká média zaujala postoj opačný a spojitost s finanční situací opakovala v přílišné míře. Z článků je všeobecně patrné, že měl německý čtenář prostřednictvím podaných informací získat ucelený pohled na dané téma, aniž by byla vynechána důležitá fakta ve všech člancích bez výjimky. Oproti tomu měl český čtenář k dispozici pouze omezené množství objektivních, tj. do hloubky zacházejících příspěvků. Kvalita nebyla ukryta v kvantitě, nýbrž ve věcnosti. V porovnání s německými články, byly české články orientovány spíše lokálně než přeshraničně. Pro českého čtenáře, jenž není s problematikou seznámen, mohly působit jisté informace po přečtení některých článků spíše jako zavádějící.

Závěr

Udržování dobrých česko-německých vztahů má pro obě země beze sporu vysokou prioritu. Struktura Euroregionu Neisse – Nisa – Nysa založená v roce 1991 je jedním z nástrojů podporující česko-německé vztahy skrze přeshraniční spolupráci v periferních oblastech.

V bakalářské práci je prezentována Krajská vědecká knihovna v Liberci jako subjekt, který vykazuje česko-německé aktivity v oblasti knihovnictví, kultury a vzdělávání. Lze říci, že je to subjekt v rámci euroregionálních struktur, který přispívá svými aktivitami k udržení stabilních a dobrých vztahů mezi výše zmíněnými státy v konkrétní pohraniční oblasti. Na otázku, jak spolu instituce ERN a knihovna souvisí lze jednoznačně odpovědět, že spolu tvoří tzv. symbiózu. Jedním z vytyčených cílů při založení Euroregionu byla podpora kultury, mezilidských vztahů a vzdělání. Knihovna takové poslání naplňuje zaprvé jako státní instituce, tedy plní krajskou a regionální funkci v oblasti knihovnictví (uchování historický pramenů), kultury (pořádání kulturně-vzdělávacích akcí) a informačního centra. Zároveň plní tuto funkci v rámci pracovní skupiny *EUREX – Knihovny*, založené v roce 1999, kde na bázi pravidelných setkání zástupců euroregionálních knihoven organizuje česko-německé aktivity jak interně, tak pro veřejnost. Náplň pravidelných konferencí a česko-německých činností je založena především na společné historii, tradici a zvycích regionu, které se odrážejí v tématické konaných akcí. Tento fakt pojí členy regionu Trojzemí s tím, že staví dobré vztahy na společných zájmech a cílech. Instituce ERN zde má funkci tzv. prostředníka mezi knihovnou a programy Evropské unie. Pomáhá tak finančně realizovat společné cíle a projekty v rámci skupiny *EUREX - Knihovny*, a to pomocí dotačních programů a grantové politiky, především z fondu Mikroprojektů. Fond Mikroprojektů instituce ERN sama spravuje a je určen pro druh aktivit, které knihovna pořádá.

Vedle plnění cílů instituce ERN organizuje a pořádá knihovna aktivity z vlastní iniciativy a v rámci jiných partnerských vztahů. Asi nejsilnější partnerství mimo iniciativy ERN má knihovna s Goethe Institutem, státní institucí Spolkové republiky Německo. Díky pozici tzv. partnerské knihovny Goethe Institutu disponuje Krajská vědecká knihovna německou literaturou a nabízí ryze německé, popř. česko-německé aktivity české veřejnosti a lidem v regionu, kteří o německou kulturu jeví zájem. Zároveň je šířena německá literatura a kultura v české části euroregionu, což naplňuje

zájmy Spolkové republiky Německo. Partnerství na podobné bázi funguje i s Česko-německým fondem budoucnosti a Nadací Brücke/Most-Stiftung.

Hlavním cílem práce bylo potvrdit hypotézu, že Krajská vědecká knihovna v Liberci svými česko-německými aktivitami a partnerstvími zlepšuje a udržuje česko-německou přeshraniční spolupráci a česko-německé vztahy v regionu. K naplnění tohoto cíle byla česko-německá činnost analyzována, detailně popsána a probádána. Zároveň byl sestaven přehled česko-německých aktivit, který názorně demonstruje intenzitu a tendenci vývoje česko-německé spolupráce v období od roku 2000 až 2014. Česko - německou spolupráci v rámci instituce ERN lze jednoznačně posuzovat jako pravidelnou a systematickou, tzn., že se pracovní skupina cíleně soustředí na konkrétní problematiku nebo tematiku, na které staví několik aktivit v rámci vymezeného časového období. Posiluje a udržuje česko-německé vztahy interně (mezi knihovnami euroregionu), ale také vůči veřejnosti, vychází především z tradic, zvyků a historie a oslovuje dětské čtenáře s cílem šířit toto poslání o důležitosti česko-německou spolupráci mezi nejmladší generace. Intenzita takových aktivit byla ve vymezeném období v průměru na stejné úrovni, tedy stabilní, s tendencí realizovat či participovat na projektech objemnějších s větším polem působnosti, a to až za hranice regionu Trojzemí (viz Česko-saská síť knihoven). V porovnání s obdobím před rokem 2000 (před výstavbou nové moderní knihovny a synagogy) je vývoj česko-německé spolupráce a pořádání aktivit naprosto rostoucí, a to především z důvodu vzniků nových partnerství a tím pádem vzniku nového prostoru pro spolupráci. Neopomenutelným faktem také je, že knihovna sama slouží i německy mluvícím návštěvníkům. Důležité informace jsou k nalezení v německém jazyce, personál knihovny ovládá taktéž německý jazyk.

Pravidelnost a stabilitu vykazuje také spolupráce s partnerskými organizacemi. Knihovna tak nabízí veřejnosti řadu kulturních akcí, pořadů a vystoupení. Za vymezené časové období se sice spolupráce s Goethe Institutem lehce proměnila (viz kapitola 3.5 *Vyhodnocení česko-německé spolupráce Krajské vědecké knihovny v Liberci*).

Krajská vědecká knihovna česko-německé vztahy posiluje nejenom pořádanými aktivitami, ale také z hlediska dokládání minulosti. Fond Germanik z Českých zemí neboli tzv. Sudetik, kterým knihovna disponuje je důležitým a cenným fondem. Knihy a periodika jsou cennými statky jak pro Českou republiku, tak Spolkovou republiku Německo. Po událostech 2. světové války se rapidně proměnila skladba obyvatel v regionu. Do té doby ale tvořili dějiny čeští i němečtí obyvatelé, ať už v rozbrojích či v interakcích. Tyto dějiny jsou mimo jiné zaznamenány v knihách a dobových

dokumentech. Takové dokumenty slouží dnes k dokládání historie jak Čechům, tak Němcům. Velký potenciál lze spatřovat v moderní době, kdy je možné tyto dokumenty digitalizovat a vzájemně zpřístupňovat. Fond Germanik (Sudetik) a jeho nabídka v knihovně v Herne (SRN) je toho jasným důkazem.

Na závěr bych citovala pasáž z knihy *Malé dějiny knihovny*: „Kniha vždy po celá staletí představovala cosi jako pokladnici, v níž je ukryto bohatství, která povznáší ducha, dodává mravní sílu a vůli přežít. To si snad uvědomuje každý z nás při pohledu na naše národní dějiny.“¹⁴⁷ V návaznosti na toto tvrzení lze konstatovat, že pokud instituce knihovny dokáže prostřednictvím knihy či jiných aktivit podporovat a stále oživovat česko-německý dialog, pak se jednoznačně jedná o prospěšnou instituci.

Summary

Maintaining a good level of the Czech-German relations has undoubtedly a high priority for the both countries. The structure of the Euroregion Neisse - Nisa - Nysa founded in 1991 has been one of the instruments supporting Czech-German-Polish relations through cross-border cooperation in the peripheral areas.

In the thesis, the Regional Scientific Library of Liberec is presented as an entity that has been carrying out the Czech-German activities in the fields of library science, culture and education. It is a subject in the context of Euro-regional structures, which contributes with its activities to maintain stable and good relations between these states in particular border area. On the question of how the institution ERN and library are related can be clearly answered, that together make up the so-called Symbiosis. One of the goals during establishing the Euroregion, was promotion of culture, human relations and education. The library is fulfilling its mission at first as a state institution, thus fulfilling regional and local roles in librarianship (preservation of historical sources), culture (organization of cultural and educational events) and information center. It also performs this function within the working group of "EUREX - Libraries", founded in 1999, where - on the basis of regular meetings of representatives of the Euro-regional libraries - they organize the Czech-German activities both internally and for public.

¹⁴⁷ Kříček, Václav a Kateřina Trojanová. *Malé dějiny knihovny: Pamětní spis*. Liberec: SVK Liberec, 1994.

Content of regular conferences and the Czech-German activities is mainly based on shared history, traditions and popular customs of the region, which is reflected in the theme of events being held. This fact connects members of the region of “Trojzemí” and they maintain good relations through mutual interests and goals. The ERN institution has a role of so called mediator between the library and the programs of the European Union. It helps financially to realize common goals and projects within the group of EUREX - Libraries, through grant programs and grant policy, especially from the fund of Micro-projects. Fund of Micro-project is managed by the institution ERN and is designed for the kind of activities organized by the library.

Besides fulfilling the objectives of the institution ERN, the library organizes and holds activities on its own initiative and in frame of other partnerships. Probably the strongest partnerships, out of scope of the ERN, has the library with the Goethe Institute, a government agency of the Federal Republic of Germany. Thanks to the position of so-called partner library of the Goethe Institute, the Research Library has a lot of German literature and offers genuine German or Czech-German activities to Czech public and people in the region, who are interested in German culture. There is also a distribution of German literature and culture in the Czech part of the Euroregion, which meets the interests of the Federal Republic of Germany. Partnership works on a similar basis with Czech-German Fund for the Future and the Foundation Brücke / Most-Stiftung.

The main objective was to confirm the hypothesis, that the Regional Scientific Library in Liberec improves and maintains the Czech-German cross-border cooperation and relations in the region through its Czech-German activities and partnerships. To achieve this goal, the Czech-German activity was analyzed, in detail described and explored. There was also created an overview of Czech-German activities that is demonstrating the intensity and tendency of development of Czech-German cooperation in the period 2000 to 2014. The Czech-German cooperation within the institution of ERN can clearly be regarded as a regular and systematic. It means that the group is concentrated on a specific issue or topic and on its basis carries out several activities within a defined period of time. Strengthens and maintains the Czech-German relations internally (between the libraries of Euroregion) and also to the public, mainly based on traditions, popular customs and history and appeals to young readers to spread the

mission of the importance of Czech-German cooperation among the youngest generation. The intensity of these activities has been, in the defined period at the same level on average, i.e. stable, with a tendency to implement or participate in projects with a larger scope, and even beyond the border of triangle region (see the Czech-Saxon network of libraries). Compared with the period before 2000 (before the construction of a new modern library and synagogue), the trend in development of Czech-German cooperation and organizing activities has been increasing, mainly because of the emergence of new partnerships and thus formation of a new space for cooperation. Indispensable is also the fact, that the library itself can serve to the potential German speaking visitors. Important information on site is to be found in the German language as well and library staff also speak German language.

Cooperation with partner organizations also has shown regularity and stability. The library offers a range of cultural events, shows and performances for the publics. Over a defined period of time, the cooperation with the Goethe Institute has slightly changed (see chapter 3.5 Evaluation of Czech-German cooperation of the Regional Scientific Library in Liberec).

The analysis has shown that the Scientific Library has strengthened the Czech-German relations not only by organized activities, but also in terms of documenting the history. The fund of "Germanika" from the Czech countries or so called "Sudetika", which the library has in possession, is presenting an important and valuable collection. The books and periodicals are valuable goods for the Czech Republic and the Federal Republic of Germany. After the events of the 2nd World War, the structure of the population has rapidly changed in the region. Until then formed the history Czech and German citizens, either in an uproar of or in interactions. This history is, among other things, recorded in the books and historical documents. Such documents are used today to authenticate the history of both Czechs and Germans. Great potential can be seen in modern times, when it is possible to digitize these documents and to make them available. The Fund of "Germanika" (Sudetika) and its offer in a library in Herne (Germany) is a proof.

In conclusion, I would quote a passage from the book *Little History of Library*: "The book has represented for centuries a kind of treasury, with wealth hidden inside, wealth

that uplifts the spirit, gives moral strength and a will to survive. This perhaps recognizes each of us looking at our national history."¹⁴⁸ In response to this claim, it can be stated, that if a library is able through books or other activities to promote and constantly reviving Czech-German dialogue, then it is clearly a beneficial institution.

¹⁴⁸ Kříček, Václav a Kateřina Trojanová. *Malé dějiny knihovny: Pamětní spis*. Liberec: SVK Liberec, 1994.

Použitá literatura

Tištěné prameny

Český statistický úřad. *Ročenka Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa 2011*. Liberec: Euroregion Nisa regionální sdružení, 2011.

Euroregion Neisse-Nisa-Nysa, *Eurex – Klíčové slovo Euroregionu Nisa* (autor, vydavatel, rok vydání neuveden).

Evropská komise. „A 4 Iniciativy a programy na úrovni EU.“ In *Praktický průvodce pro přeshraniční spolupráci*, edited by Evropská komise, 1-11. Praha: Evropská komise, 2000.

Evropská komise. „B2 Struktury pro spolupráci na strategické (programové) úrovni.“ In *Praktický průvodce pro přeshraniční spolupráci*, edited by Evropská komise, 9-77. Praha: Evropská komise, 2000.

Gałęski, Maciej et al. *Přeshraniční spolupráce 1991-1999*. Jelenia Góra: Stowarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu Nysa, 1999.

Jeřábek, Milan, Jaroslav Dokoupil a Tomáš Havlíček. *České pohraničí – bariéra nebo prostor zprostředkování?*. Praha: Academia, 2004.

Konvalinková, Blanka. „Multikulturní aktivity českých veřejných knihoven.“ In *Knihovny pro všechny: Role veřejných knihoven v multikulturní společnosti*, edited by Barbora Hořanová and Daniela Richterová. Praha: Multikulturní centrum Praha o.s., 2005.

Kříček, Václav a Kateřina Trojanová. *Malé dějiny knihovny: Pamětní spis*. Liberec: SVK Liberec, 1994.

Lhotová, Markéta. „Liberecká synagoga.“ In *Ročenka liberecké architektury ročník II./2006*, edited by Karel Čtveráček. Liberec: Fotoarchiv města Liberce, Občanské sdružení Cesty, Statutární město Liberec, 2006.

Melanová, Miloslava. „Minulost Euroregionu Nisa v rámci dějin střední Evropy a moderní evropanství.“ In *Vědecká pojednání č. VI-2*, edited by F. Adamczuk, P. Schmidt and J. Vacek, 72-77. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2000.

Neumannová, Helena. „Od euroregionální evropské politiky k Evropské unii. Euroregion Nisa. Společné cíle a zásady.“ In *Vstup České republiky do Evropské unie*, edited by Technická univerzita v Liberci, 435-442. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2000.

Trojanová, Kateřina, Fischl, Viktor, Vohlídalová, Věra, Kříček, Václav, Kousal, Radim. *Stavba smíření*. Liberec: Státní vědecká knihovna v Liberci, 2000.

Vohlídalová, Věra. „Liberecká knihovna – stavba smíření.“ In *Ročenka liberecké architektury ročník II./2006*, edited by Karel Čtveráček. Liberec: Fotoarchiv města Liberce, Občanské sdružení Cesty, Statutární město Liberec, 2006.

Vohlídalová, Věra. *Na houpačce nejen s knihovnou*. Liberec: Bor, 2007.

Walcha, Henning. *Euroregion Neisse – Nisa – Nysa: Möglichkeiten grenzüberschreitender kommunaler Zusammenarbeit*. Sankt Augustin: Konrad-Adenauer-Stiftung, 1994.

Wienrich Bärbel and Blanka Konvalinková. „Knihovny.“ In *Eurex – Klíčové slovo Euroregionu Nisa*, 26-27.(autor, vydavatel, rok vydání neuvedeno).

Wienrich, Bärbel a Blanka Konvalinková, „Knihovny.“ In *20 let přeshraniční spolupráce v Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa*, edited by Mirosław Zdulski. Jelenia Góra: Wydawnictwo AD REM, 2011.

Zdulski, Mirosław et al. *20 let přeshraniční spolupráce v Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa*. Jelenia Góra: Wydawnictwo AD REM, 2011.

Zich, František. „Přeshraniční společenství a evropeizace.“ In *Regionální identita a transnacionální prostory ve středovýchodní Evropě*, edited by Christoph Waack, Stefan Garsztecki, Ilona Scherm, str 29-46. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012.

Elektronické prameny

Brücke/Most-Stiftung. „O nadaci.“ <http://www.bmst.eu/cz/alles-ueber-die-stiftung/index.htm> (Staženo 4.4.2015).

Euroregion Neisse – Nisa – Nysa. „Fondy.“ <http://www.neisse-nisa-nysa.org/index.php?id=39&L=1> (Staženo 19. dubna 2015).

Euroregion Nisa. „Základní údaje.“ <http://ern.cz/index.php?D=245> (Staženo 24. dubna 2015).

„Interreg IIIA ČR-Sasko,“ Ministerstvo pro místní rozvoj, <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/Programy-2004-2006/Iniciativy-Spolecenstvi/Interreg-IIIA-CR-Sasko> (zobrazeno 19. dubna 2015).

Facebook. „Knihovna Liberec.“ <https://www.facebook.com/knihovnaliberec> (Staženo 30. března 2015).

Goethe Institut v ČR. Oficiální webové stránky. <http://www.goethe.de/ins/cz/pramet/csindex.htm> (Staženo 4.3.2015).

Goethe Institut. „PASCH-Tage.“ <http://www.goethe.de/ins/cz/pramet/dlp/pas/ter/pvt/de8779609v.htm> (Staženo 4.3.2015)

Goethe Institut. „Veranstaltungen.“
<http://www.goethe.de/ins/cz/pra/lhr/dlp/pas/ter/pvt/de8130725v.htm> (Staženo 4.3.2015).

Hochschule Zittau/Görlitz. Oficiální webové stránky <http://hsb.hszg.de/ueber-uns/projekte.html> (Staženo 6.3.2015).

Knihovny Euroregion Neisse-Nisa-Nysa. Oficiální webové stránky. <http://biblioteki-euro.biblioteki-euroregion-nysa.eu/> (Staženo dne 4. dubna 2015).

Krajská vědecká knihovna v Liberci. „Digitální knihovna.“
<http://kramerius.kvkli.cz/search/> (Staženo 4. dubna 2015).

Krajská vědecká knihovna v Liberci. „Krakonoš-Krabat.“
<http://www.kvkli.cz/de/projekty-konference/19-pro-knihovny/1372-krakonos-krabat-2011> (Staženo 6. dubna 2015.)

Krajská vědecká knihovna v Liberci. „Na návštěvě u sousedů.“
<http://www.kvkli.cz/de/projekty-konference/19-pro-knihovny/2200-na-navsteve-u-sousedu> (Staženo dne 6.3.2015).

Krajské vědecké knihovny. Oficiální webové stránky. <http://www.kvkli.cz/> (Staženo 15. března 2015).

Krajská vědecká knihovna v Liberci. „O nás.“ <http://www.kvkli.cz/o-knihovne/zakladni-o-knihovne/o-nas.html> (Staženo 15. března 2015).

Krajská vědecká knihovna v Liberci. „Projekty – konference.“
<http://www.kvkli.cz/projekty-konference.html> (Staženo 6. března 2015).

Krajská vědecká knihovna v Liberci. „Speciální sbírky.“
<http://www.kvkli.cz/de/specialni-sbirky> (Staženo 15.3.2015).

Liberecká občanská společnost o.s. Oficiální webové stránky.
<http://losonline.eu/files/fv2012vzemail.pdf> (Staženo 5.3.2015).

Liberecká občanská společnost o.s. „Živá knihovna.“
<http://losonline.eu/projekty/2011/ziva-knihovna-86/> (Staženo 5.3.2015).

Ministerstvo pro místní rozvoj. „CBC PHARE.“ <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/Programy-2004-2006/Historie-regionalni-politiky-EU-v-Ceske-republice/Predvstupni-nastroje/Phare/CBC-Phare> (Staženo 19. dubna 2015).

Ministerstvo pro místní rozvoj. „Evropská územní spolupráce.“ <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/Programove-obdobi-2007-2013/Programy-2007-2013/Evropska-uzemni-spoluprace> (zobrazeno 19. dubna 2015).

Ministerstvo pro místní rozvoj. „Interreg IIIA ČR-Sasko.“ <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/Programy-2004-2006/Iniciativy-Spolecenstvi/Interreg-IIIA-CR-Sasko> (zobrazeno 19. dubna 2015).

Ministerstvo pro místní rozvoj. „PHARE.“ <http://www.risy.cz/cs/krajske-ris/liberecky-kraj/regionalni-informace/euroregiony/> (Staženo 19. dubna 2015).

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. „Přeshraniční spolupráce.“ http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_evrope/regionalni_a_preshranicni_spoluprace/preshranicni_spoluprace_1/index.html (Staženo 26. dubna 2015).

PASCH. „Schulporträts.“ <http://www.pasch-net.de/par/spo/eur/tcr/de3333852.htm> (Staženo 4.3.2015).

Regionální informační servis. „Euroregiony.“ <http://www.risy.cz/cs/krajske-ris/liberecky-kraj/regionalni-informace/euroregiony/> (Staženo 24. dubna 2015.)

Svaz knihovníků a informačních pracovníků. Oficiální webové stránky. <http://www.skipcr.cz/> (Staženo 4. dubna 2015).

Technische Universität Chemnitz. Oficiální webové stránky. <https://www.tu-chemnitz.de/ub/projekte-und-sammlungen/projekte/stbn/index.html.cz#eckdaten> (Staženo 6.3.2015).

Velvyslanectví Spolkové republiky v Praze. „Česko-německé kulturní jaro.“ http://www.prag.diplo.de/Vertretung/prag/cs/06/Archiv/20070321__dt__cz__kulturfruehling__cz.html (Staženo 4.3.2015).

„Zittau Vom Mädchen Baschja, das der Osterhase besucht“, Sächsische Zeitung on 26. November 2011, <http://www.genios.de/presse-archiv/artikel/SZO/20111126/zittau-vom-maedchen-baschka-das-der/12437392.html> (Staženo 7. března 2015).

Židovská obec Liberec. „Historie – Liberec.“ <http://www.kehila-liberec.cz/Historie.aspx> (Staženo 25. března 2015).

Dokumenty

„Memorandum“, Oficiální webové stránky Euroregionu Nisa, http://ern.cz/files/MEMORANDUM_ERN_1991.pdf (Staženo 27. dubna 2015).

„Programový dokument Cíl 3 / Ziel 3“, Oficiální webové stránky Programu na podporu přeshraniční spolupráce ČR-Sasko Ziel 3 / Cíl 3, http://www.ziel3-cil3.eu/media/cs/2011-08-10_Programmdokument_genehmigt_9811_CZ.pdf (Staženo 19. dubna 2015).

„Rámcová dohoda Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa“, Oficiální webové stránky Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa, <http://www.neisse-nisa->

nysa.org/fileadmin/pictures/intern/Rat/RV_15.05.2010_Sychrov_mit_Unterschrift.pdf (Staženo 27. dubna 2015).

„Společný realizační dokument k programu Cíl 3 / Ziel 3“, Oficiální webové stránky Programu na podporu přeshraniční spolupráce ČR-Sasko Ziel 3 / Cíl 3, http://www.ziel3-cil3.eu/media/cs/2012-10-29_Realizan_dokument_final.pdf (Staženo 19. dubna 2015).

„Výroční zpráva 2012.“ Liberecká občanská společnost o.s., <http://losonline.eu/files/fv2012vzemail.pdf> (Staženo 5.3.2015).

„Výroční zprávy.“ Krajská vědecká knihovna v Liberci. <http://www.kvkli.cz/o-knihovne/zakladni-o-knihovne/vyrocnizpravy.html> (Staženo 7.3.2015).

Další zdroje

Bärbel Wienrich, e-mailová zpráva adresovaná autorovi, 26.4.2013.

Blanka Konvalinková (Ředitelka Krajské vědecké knihovny v Liberci), osobní rozhovor, 30. března 2015.

Kazda, Václav. „Česko-německé kulturní vztahy po roce 1945 s případovou studií Dnů české a německé kultury v Drážďanech, Ústí nad Labem a Euroregionu Elbe/Labe.“ Magisterská diplomová práce, Masarykova univerzita v Brně, 2013.

Novinové články

„Hlava státu navštíví důležité instituce Libereckého kraje“, *Liberecký den*, 13.11.2000.

„Liberec má knihovnu třetího tisíciletí“, *Ceskenoviny.cz*, 9.11.2000.

„Ohrožená synagoga“, *Zemské noviny*, 10.11.2000

„Prezident Havel navštívil Stavbu smíření a synagogu“, *Zemské noviny*, 16.11.2000.

„Prezident navštívil Liberecko“, *Mladá fronta DNES*, 16.11.2000.

„Pyrotechnici pečlivě prohledali knihovnu“, *Mladá fronta DNES*, 10.11.2000.

„ŘEKLI O KNIHOVNĚ“, *Liberecký den*, 13.11.2000.

„Synagoga je i výstavní síň“, *Mladá fronta DNES*, 23.11.2000.

„V knihovně se bude večer tančit“, *Liberecký den*, 3.11.2000.

„Vaclav Havel war tief beeindruckt“, *Sächsische Zeitung*, November 2000.

„Věra Vohlídalová měla včera velký den“, *Liberecký den*, 10.11.2000.

„Stavba smíření“, *Týden*, 13.11.2000.

„Stavba smíření je po letech nejistoty dokončená“, *Mladá fronta DNES*, 9.11.2000.

„Židé mají zpět tóru“, *Mladá fronta DNES*, 8.11.2000.

Andreas Rook, „*Im Bau der Versöhnung ist jeder zu Hause*“, *Sächsische Zeitung*, 28.12.2000.

Barbora Silná, „Na pět stovek policistů se bude snažit zkrotit v Liberci liverpoolské rowdies“, *Právo*, 3.11.2000.

Günter Gensicke, „Bibliothek, Synagoge und Begegnungszentrum - „Bau der Versöhnung“ in Liberec“, *Allgemeiner Deutscher Nachrichtendienst*, 12.11.2000.

Jan Šebelka, „NKÚ: Vědecká knihovna s poměrně čistým štítem“, *Liberecký den*, 8.11.2000.

Jaroslava Kočárková, „Stavbu smíření hlídali psovodi i ostřelovači“, *Zemské noviny*, 10.11.2000.

Libor Tampier, „Doprava život, doleva smrt“, *Liberecký den*, 22.11.2000.

Libor Tampier, „Liberec má superknihovnu“, *Liberecký den*, 10.11.2000.

Libor Tampier, „Liberec má superknihovnu za půl miliardy. Co s ní bude dál?“, *Liberecký den*, 9.11.2000.

Libor Tampier, „Opatrnost byla na místě, tvrdí rabín Karol Sidon“, *Liberecký den*, 11.11.2000.

Libor Tampier, „Prezident dostal jarmulku a požehnání v hebrejštině“, *Liberecký den*, 16.11.2000.

Libor Tampier, „První čtenáře pustí až v lednu“, *Liberecký den*, 8.11.2000.

Luboš Příhoda, „Před 62 lety nacisté vypálili libereckou synagogu“, *Mladá fronta DNES*, 8.11.2000.

Marek Kanaloš, „Ve čtvrtek je nejlepší nechat auto doma“, *Liberecký den*, 7.11.2000 a „Omezení začínají dnešním dnem“, *Liberecký den*, 6.11.2000.

Marek Kanaloš, „Stane se devátý listopad pro Liberec procházkou peklem?“, *Liberecký den*, 2.11.2000.

Miloslav Cihlár, „První stožár u Nisy byl již instalován“, *Liberecký den*, 3.11.2000.

Marek Vodička, „V Liberci se zítra otevírá Stavba smíření“, *Lidové noviny*, 8.11.2000.

Tomáš Feřtek, „LIBERECKÝ DEN“, *Reflex*, 23.11.2000.

Seznam příloh

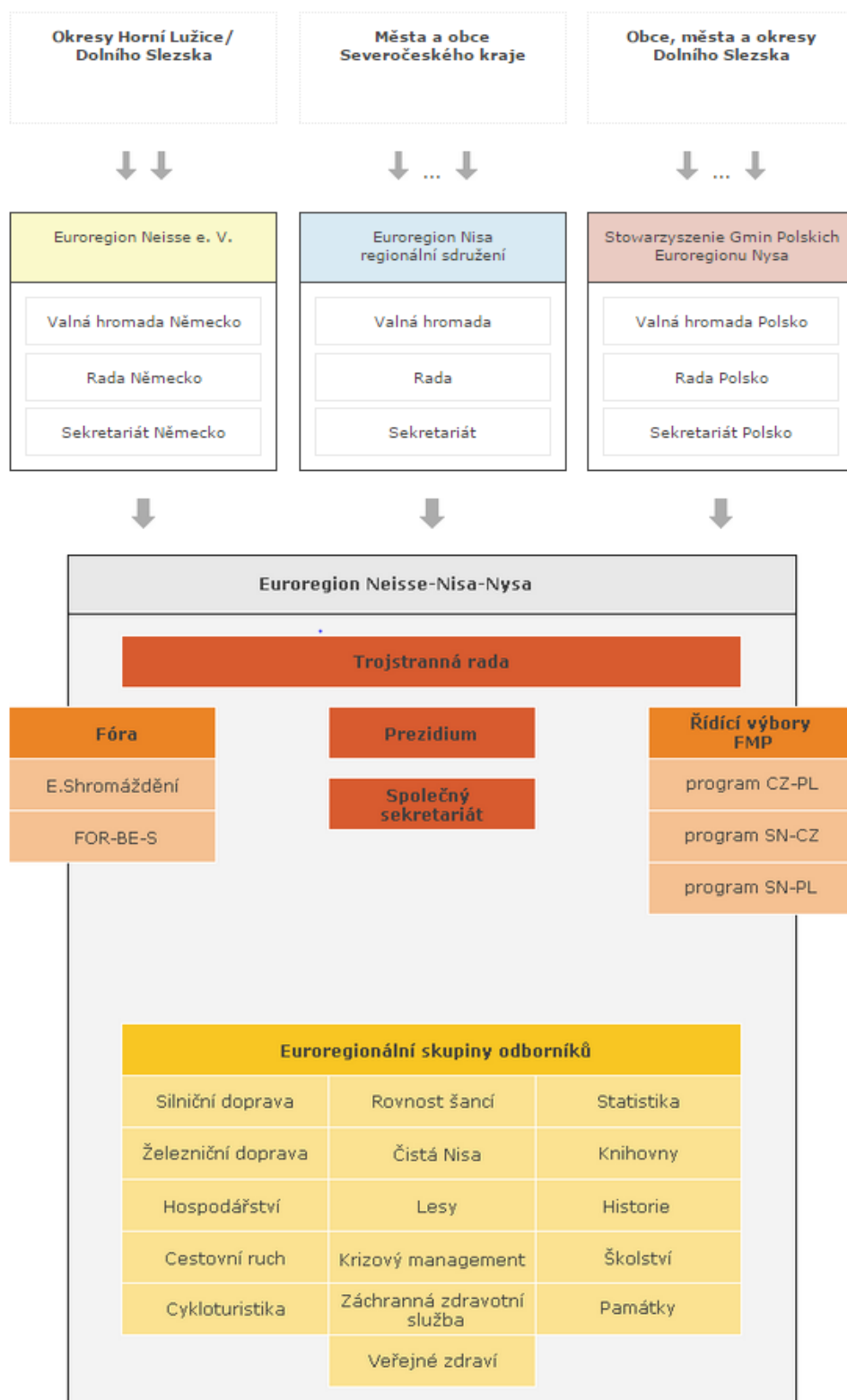
Příloha č. 1: Organizační struktura Euroregionu Neisse – Nisa - Nysa (obrázek)

Příloha č. 2: Mapa Euroregionu Neisse – Nisa – Nysa (obrázek)

Příloha č. 3: Přehled česko – německých aktivit (soubor tabulek)

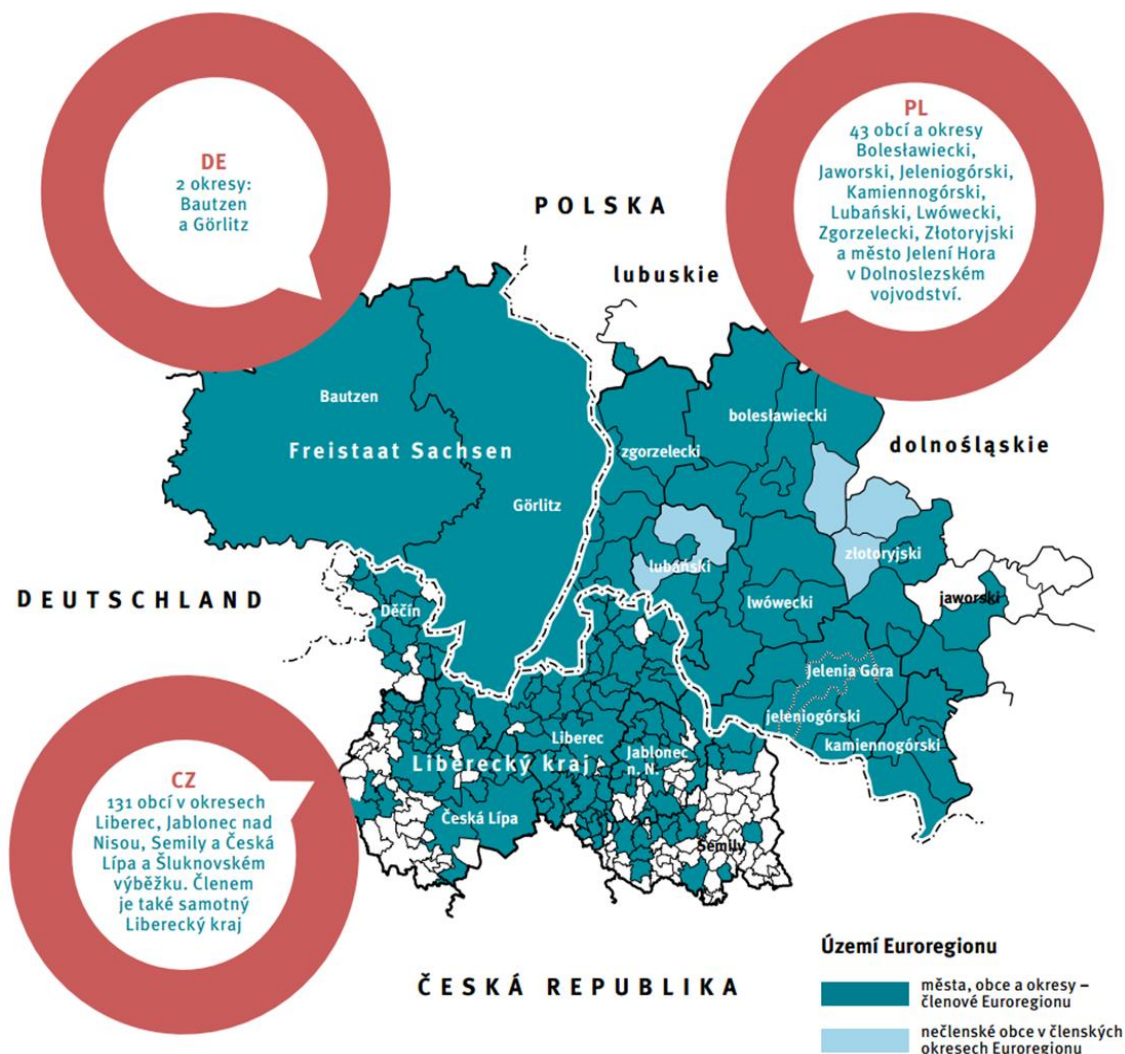
Přílohy

Příloha č. 1: Organizační struktura Euroregionu Neisse – Nisa – Nysa (obrázek)

Zdroj: „Organizační struktura“, <http://www.neisse-nisa-nysa.org/index.php?id=64&L=1> (staženo 25. dubna 2015)

Příloha č. 2: Mapa Euroregionu Neisse – Nisa – Nysa (obrázek)

Zdroj: „Strategie Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa 2014 – 2020“, strana 10, Oficiální webové stránky www.neisse-nisa-nysa.org/fileadmin/documentsPstrategische-handlungsempfehlungen-cz.pdf (Staženo 25.května 2015).

Příloha č. 3: Přehled česko – německých aktivit (soubor tabulek)

Příloha tabulek byla vytvořena autorkou s rozsahem 25 stran a tvoří samostatnou přílohu vloženou za str. 65 této bakalářské práce. Příloha obsahuje 5 kategorií: **EUREX – tabulka č. 1, Goethe Institut – tabulka č. 2, Dny česko-německé kultury – tabulka č. 3, Jiná česko-německá spolupráce – tabulka č. 4, Knihovní přírůstky – tabulka č. 5.** Údaje byly čerpány z Výročních zpráv a Zpráv o činnosti Krajské vědecké knihovny z období 2000 – 2014 dostupných online (<http://www.kvkli.cz/o-knihovne/zakladni-o-knihovne/vyrocní-zpravy.html>); z interních dokumentů ředitelky Blanky Konvalinkové; z interních dokumentů Bärbel Wienrich; z webových stránek Svazu knihovníků a informačních pracovníků České republiky (<http://www.skipcr.cz/>) - z dokumentů s názvem *Zahraniční spolupráce v Krajské vědecké knihovně v Liberci a v Libereckém regionu* za období 2005, 2006, 2007, 2008, 2009 a 2010; z oficiálních webových stránek KVK (www.kvkli.cz); z publikace *20 let přeshraniční spolupráce v Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa* a brožury *Eurex – Klíčové slovo Euroregionu Nisa*.

Seznam zkratk

CZ – Česká republika

ČNFB – Česko-německý fond budoucnosti

D - Německo

E - Španělsko

ERN – Euroregion Neisse – Nisa – Nysa

EU – Evropská unie

GFXS – Gymnázium F. X. Šaldy v Liberci

GI – Goethe Institut

GR – Řecko

HR – Chorvatsko

KVK – Krajská vědecká knihovna v Liberci

LOS - Liberecká občanská společnost o.s.

MKČR – Ministerstvo kultury České republiky

OP – Operační program

PL – Polsko

SDRUK – Sdružení knihoven České republiky

SKIP - Svazu knihovníků a informačních pracovníků České republiky

TUL – Technická univerzita v Liberci